

Vsak mladinec - telovadec za 1. maj!

Leto IV, št. 7. Uredništvo ul. Monfort 3 - Trst Trst 31. marca 1948. Spedizioni in abbon postale I.º gruppo Cena 15 ML 10 IL 4 din

Ne bo jim uspelo!

Ni prvič, da so imeli tržaški delavci v teku treh let obstoja anglo-ameriške vojaške uprave priliko spoznatj pravo lice anglo-ameriškega imperializma, njegovo napadaino politiko proti ljudskim ustanovam na Tržaškem ozemlju in grobo kršitev demokratičnih načel, ki jih zagotavlja mirovna pogodba in statut Svobodnega tržaškega ozemlja.

Tristranski predlog glede Trsta ni tako ve koliko presenetljiv nikogar. Tržaška demokratična javnost je imela marsikaterikrat priliko videti in spoznati, da je bila anglo-ameriška politika nasproti Trstu od vsega začetka napadena proti resničnim interesom prebivalstva, v izključno korist reakcije in da je ta politika stremela, da bi priklicala v življenje vse stare fašistične ideologije in sisteme, ki so jih podedovale tukajšnje tako imenovane italijanske stranke.

Sistematično sabotiranje imenovanja guvernerja, njihovo stalno odklanjanje po gospodarski združitvi obeh con Tržaškega ozemlja, ki ga je večkrat predlagala vojaška uprava Jugoslovanske armije, njihova politika zaprtih vrat nasproti državam srednje in jugovzhodne Evrope, s čimer so hoteli dokazati, da je tržaško gospodarstvo v glavnem povezano le z italijanskim, z druge strani pa nemotni uvoz in izvoz ter politika odprtih vrat napram Italiji, jasno dokazujejo, da je anglo-ameriški imperializem šlo prav za prav samo za to, da ustvari v Trstu trdno vojaško oporišče proti demokratičnim ljudskim državam vzhodne Evrope in oboje straho proti demokratičnim množicam Italije.

Ob proglasitvi tristranskega predloga je bilo vsakomur jasno, da gre za podporo De Gasperijevi vladi in za podporo volivni kampanji demokristjanov. Vse to barantanje z bodočnostjo Tržaškega ozemlja tudi ni novo in svojevrstno, če pomislimo, da je Trst edino ozemlje v Evropi, kjer se ni bilo volitev in da tudi v javni upravi sploh niso zastopane široke ljudske množice.

Anglo-ameriški imperializem se je pri nas vedno trudil, da bi z ene strani zadržal udarce ljudskim organizacijam, jih oviral pri njihovem delovanju, zasegal njihove prostore, omejeval zborovanja, zapiral in preganjal antifašiste, sramotil z režirnimi procesi partizansko gibanje, z druge strani pa dajal podporo vsakega gibanju, ki ima protiljudske težnje in ki se z geslom antikomunizma v bistvu bori kot zvesti služabnik buržoazije in anglo-ameriškega imperializma proti najosnovnejšim interesom delavskega razreda in širokim plastem prebivalstva tega ozemlja.

V teku treh let obstoja anglo-ameriške vojaške uprave je morala tudi naša sindikalna organizacija večkrat čutili izvajanje take politike. Najnovejši primer je ravno zadnja provokacija, ki se je dogodila prav te dni, ko so delodajalci prepovedali zborovanja v tovarnah. Ta ukrep delodajalcev je prišel ravno v času, ko so se na svetovnem političnem poprišču zaostriji odnosi med demokratičnimi silami in anglo-ameriškim imperializmom. Toda tudi takrat sta znala ljudstvo in ljudska fronta samozavestno, toda mirno.

Svobodi zborovanja v tovarnah se ne bo tržaško delavstvo nikoli odreklo

Velika protestna zborovanja v vseh večjih tržaških tovarnah in ladjedelnicah

V okviru splošne ofenzive, ki jo vodi reakcionarne sile proti delavskemu gibanju in njegovim ustanovam, se je v zadnjem času začela tudi ofenziva proti političnim svobodinam delavstva, zlasti proti svobodi zborovanja v tovarnah. Tako smo videli, kako je ravnateljstvo pivovarne Dreher suspendiralo z dela predsednika tovarniškega odbora, češ da je dovolil v pivovarni zborovanje delavcev. Ravnateljstvo bi namreč hotelo prepovedati zborovanja v odmorih, na kar pa je delavstvo odločno odgovorilo s štavko. Pri tem ga ni prestrašil niti nastop policije, ki jo je ravnatelj poklical, da bi prisilil delavce k delu. Spritno borbena nastopa delavcev je moralo ravnateljstvo popustiti.

Nekaj dni kasneje se je stvar ponovila tudi v ladjedelnici Sv. Marka. Razpravljali o zadnjih sindikalno-političnih dogodkih. Z izgovorom, da ni predsednik tovarniškega odbora preprečil zborovanja, so ga tudi v ladjedelnici suspendirali z dela. Seveda je tudi tam delavstvo odgovorilo s štavko, ki je trajala v četrtek 25. marca dopoldne. Ker vsak vzgled vleče, je hotelo tudi ravnateljstvo v konopljarni prepovedati delavcem in delavkam, da zborujejo v odmorih dela. Delavci pa so šli preke tega in sovseeno zborovali.

Ti trije primeri kažejo, da gre za pravi preračunan napad na delavske pridobitve. Delavcem ne bi hoteli pustiti, da bi se zbirali in zborovali na kraju zaposlitve. Delodajalci namreč ne gre v račun, da bi delavci razpravljali v tovarnah samih o svojih vprašanjih in zahtevah, ne gre jim v račun svoboda zborovanja v tovarnah, ki jo delavci uživajo, odkar so strmoljavili fašizem. Njihovi poskusi omejevanja te svobode pa so naleteli na odločen odpor vseh delavcev, ki so doslej odgovorili s štavko in ki niso nikakor pripravljeni odpovedati se svobodini, ki so si jo sami priborili. Preveč je vprašani, ki jih morajo delavci rešiti, zato pa se morajo seveda sestajati in o teh vprašanjih razpravljati, za kar so pač seveda najbolj pripravna mesta dela samega.

Vsi industrijeci, posebno gospod Cosulich pa naj vedo, da si je tržaško delavstvo priborilo pravico do svobode zborovanja takrat, ko so oni še služili fašizmu in ko je gospod Cosulich gradil vojne ladje za fašiste. Za svojo svobodo so se delavci borili z orožjem v rokah za časa nacifašistične okupacije. Strašili se niso nobenih žrtev ne ječ ne taborišč. In če so se znali tako odločno boriti za svojo svobodo takrat, ko je bilo treba tvegati glavo, tedaj ne bodo tudi klonili sedaj, ko so njihovi položaji vse bolj krepki in ko imajo dobre zaveznike po vsem demokratičnem svetu.

Prepovedi zborovanj po tovarnah pa niso le kršitev ene izmed osnovnih političnih svobod, temveč kažejo na dobro preračunano ofenzivo tudi proti

tovarniškim odborom, katere vedno kličejo na odgovor, če se ta zborovanja vršijo. Vsi namreč dobro vedo, da so tovarniški odbori, ta velika pridobitev delavcev na Tržaškem ozemlju, delodajalcem trn v peti.

Kakor vselej se je tudi to pot Delavske zbornice postavila proti interesom delovnega ljudstva, pokazala svoje prijateljstvo do delodajalcev in svojo soglasnost z njihovimi ukrepi.

Včeraj so dali delavci vseh tržaških tovarn delodajalcem in onim, ki so jim morda prišepetali nove ukrepe proti delavcem, odločen odgovor. Zbrali so se v 14 tovarnah in poslušali besedo svojih sindikalnih voditeljev. Pri Sv. Marku, tovarni strojev, Sv. Andreju, v arsenalu, pivovarni Dreher, Ilvi, konopljarni, Gaslinju,

Kozman, Aquili, Acegatu, OMMSI itd. so delavci s svojo veliko udeležbo še enkrat opomnili industrijce in one, ki stojijo za njimi, da ne bodo nikoli dopustili, da jim izrgajo priborjene pravice, da ne bodo dopustili, da bi jih spravili na stopnjo kulljev in kolonialnih hlapcev. Tovarna, v katerih delavci proizvajajo bogastvo in vir blagostanja za vse prebivalstvo bodo vedno ostali središče delavcev in njihovega gibanja za emancipacijo delovnega ljudstva.

Na teh zborovanjih so delavci ostro obsodili spletke industrijce, pogovorili so se o težkem stanju industrije in pomorstva ter o Marshallovem načrtu, ki bi rad to industrijo uničil. Pogovorili so se o novi ofenzivi proti demokratičnim silam, o izzivanju ne-

redov, o novem valu šovinizma in nanjih, ki čakajo rešitve.

Ce so delodajalci mislili, da bodo delavci kar tako popustili, so se zelo motili in včerajšnja zborovanja naj bodo v opomin, da je fašizem propadel, da ga ne bo nihče več obudil in da je konec njihovih samovolji ter raznim njihovim diktatorskim poskusom. Svobode zborovanja ne bo nihče teptal in delavci jo bodo branili do kraja.

To so včeraj tudi dokazali s svojim nastopom. V ladjedelnici Sv. Marka niso hoteli dovoliti vstop tov. Vojmirju, toda interveniralo je delavstvo in ga spremljalo v notranjost ladjedelnice. Enako se je pripetilo tudi v tov. Rizzottijem v strojni tovarni, čeprav je bilo pri vходу obilo policije.

Socialno zavarovanje poljskih delavcev in ustanovi ev kmetijskih strokovnih tečajev - vprašani, ki terjata nujno rešitev

Mnoga kmečka vprašanja čakajo nujne rešitve. Med temi vprašanji so tudi strokovni večerni tečaji in socialno zavarovanje poljskih delavcev.

Sedanja uprava se je večkrat hvallala, kako skrbi za kmete. Sklicevala se je na pogodovanje, ki je bilo le razspanje z milijoni, na izboljševanje travnikov in pašnikov in celo razno drugo malenkostno pomoč, ki je nudila preko svojih inspektoratov in konzorcijev. Če bi bilo tej upravi res pri srcu blaginja naših kmetov, ne bi tako višala davkov, najemnin itd, temveč bi posvečala našemu kmetijstvu več skrbi. In za napredek kmetijstva bi imeli veliko vlogo tudi strokovni kmetijski tečaji. S temi tečaji bi se dvigala strokovna raven kmečke mladine bi se racionalizirala proizvodnja, kar bi zvišalo pridelek.

Enotni sindikati so že večkrat zahtevali, da VU ustanovi strokovne kmetijske tečaje. V glavnem so zahtevali ustanovitev naslednjih strokovnih tečajev:

V Nabrežini za živinorejo, vinogradništvo in sadjarstvo, na Opčinah za živinorejo, travništvo in vinogradništvo, v Bazovici za živinorejo in gozdarstvo, na Kolonkovcu za vrtinarstvo, cvetličarstvo in vinogradništvo, v Dolini za vinogradništvo, živinorejo in splošno gospodarstvo; toda doslej so ostale vse te zahteve le na papirju.

Kmečko ljudstvo pa ne bo odnehalo. Vedno odločneje bo zahtevalo, da se ti tečaji ustanovijo, ker vedo, da bodo izboljšali svoje življenjske pogoje le z učenjem, ki vedno prinaša napredek. Dovolj je zaostalosti v kmetijstvu, mladim silam je treba nuditi priliko, da se seznanijo z novimi načali dela in z vsemi kmetijskimi problemi!

Socialno zavarovanje poljskih delavcev čimprej rešiti. Pisali smo že, da mora kmet, ki ima stalnega delavca, plačevati na leto zanj 31.250 lir prispevkov (contributi unificati), za delavce, ki delajo pri sezonskih delih pa po 114 na dan. Te vsote služijo v glavnem socialnemu zavarovanju.

Kaj pa imajo kmečki delavci od tega? Dinarji in stalni delavci imajo šele po 51. dneih dela pravico do zdravniških pregledov. Ne dobe pa zdravij in nobene odškodnine, če si jim pripeti kaka nezgoda. Če zbolijo po omenjenih 51. dneih dela, imajo pravico do bolniške oskrbe, ne dobe pa nikakih drugih prejemkov. Tudi brezposelne podpore ne dobe. Tako

se je zgodilo več primerov nezgod pri pogodovanju, pri čemer niso dobili delavci nobene odškodnine.

Vprašamo se, kam gredo ti kmečki prispevki. V Trstu je urad, ki se imenuje «Ufficio contributi unificati in agricoltura» in urad «Mutua per lavoratori agricoltis». Za prvi urad gre 55% omenjenih datatev za njegove režijske stroške. Ostalih 45% pa gre v Rim; zakaj in kako, nihče ne ve. VU je sicer ustanovila neko komisijo za nadzorstvo nad tem uradom,

a ta komisija se ni nikdar sestala.

Enotni sindikati v imenu kmečkega ljudstva in poljskih delavcev odločno zahtevajo, da ta komisija poskrbi, da se preuredi poslovanje tega urada, da ne požore režijski stroški tako velikega odstotka datatev. Nadalje zahtevajo, da dobe poljski delavci podporo v primeru nezgod in podporo za brezposelne. Poljski delavci, morajo uživati enake pravice kakor vsi drugi delavci, ker imajo tudi enake potrebe.

Ob zapadlosti ukaza 109

se mora izvesti zaporo nad odpusti

Danes poteče veljavnost ukaza št. 109, ki se je tako slabo obnesel. Ta ukaz naj bi bil nekako sredstvo za zaviranje odpustov, toda če v tem času ni uspelo delodajalcem odpustiti delavcev v večjem številu, ni to zasluga tega ukaza, temveč zasluga delavstva samega, ki je z odločno borbo zlasti v primeru konopljarne, pokazalo, da ne bo dopuščalo množičnih odpustov. Ob primeru konopljarne pa se je tudi pokazalo, kako je ta ukaz pomanjkljiv in da ga je treba nadomestiti z nečim boljšim.

Enotni sindikati so se tega dobro zavedali že od vsega začetka in so stalno zahtevali, da se uvede popolna zapora odpustov z dela, kar pa seveda ne pripa niti delodajalcem niti oblastem, katerih končni cilj je uničenje tržaške industrije in preprečevanje vsakega pospodarskega napredka ter vsakršnih gospodarskih vezi z zaledjem. Kakor povsod je pač tudi v tem vprašanju po sredi Marshallov plan, katerega cilji so že vsem jasni.

Trst more živeti le, če se razvija njegova industrija, trgovina in pomorstvo, drugače je prepuščen hiranju in propadanju. Tega se dobro zavedajo delavci, zavedajo se pa tudi naši upravniki. Zato bo seveda borba za zaporo odpustov težka, zlasti če pomislimo, da Delavska zbornica noče te zapore.

Enotni sindikati so že več kot pred mesecem dni poslali Delavski zbornici pismo, v kateri so jo poz-

vali, naj se pridruži enotni akciji za preprečenje nadaljnih odpustov. Predlagali so Delavski sbornici, naj bi skupno zahtevali ob oblasti, da izdajo ukrep o zapori nad odpusti. Toda Delavska zbornica je tudi tokrat slepomišla in se izmikala. Pretekli četrtek so se sestali zastopniki zveze Enotnih sindikatov in Delavske zbornice, da bi razpravljali o tem vprašanju. In glejte, kaj so zastopniki Delavske zbornice iztuhtali! Nič zapore nad odpusti, ki se zdi njihovim oportunističnim težnjam neizvedljiva, ampak naj se ukaz 109, ki ga tudi mnogi člani Delavske zbornice nočejo, enostavno podaljša, tako da bi ostalo pri starem. Govorili so tudi o nekilih šolah, ki da jih baje oblikujejo oblasti. V teh šolah naj bi se strokovnjaki, ki nimajo zaposlitve izučili, kakoga drugega dela, kar pač pomeni čisto navadno deklasiranje. Pri tem so pozabili povedati, od česa naj bi odpuščen delavci živeli za časa obiskovanja teh tečajev.

Tako se Delavska zbornica odpuveduje borbi za zaporo nad odpusti z dela, ker ji je pač blagostanje delovnega ljudstva deveta briga in ker pač mora, kot zvesta pobornica Marshallovega načrta, tudi ona pomagati pri rušenju tržaške industrije, s čimer pa pride popolnoma v navzkrižje z interesi delavstva.

Vprašanje zapore nad odpusti pa ostaja vedno odprto in pereče in če bo delavstvo tako odločno nastopalo, kakor je doslej, se bo moralo tudi to vprašanje rešiti v prid delavstva, tržaške industrije in blagostanja Tržaškega ozemlja sploh.

Ivan Bukovec - Vojmir

Učiteljem v tržaški okolici je treba poskrbeti stanovanja

Učitelj, ki nima stalnega stika s starši svojih učencev, ki se ne vživijo v življenje na vasi, kjer poučuje, in ne spozna razmer, v katerih njegova šolska deca živi, tak učitelj ne bo imel pri pouku dobrega uspeha. To je vsem jasno. Če manj uspeha pa bo imel, če mora vsak dan letati iz kraja, kjer poučuje, v oddaljeni vasi, če mora pešati daleč do šole, da ne zamudi pouka. V šolo pride ves utrujen, prepričan od burje ali moker do kosti. Kako naj uči tedaj?

V mnogi meri je torej odvisen uspeh v šoli od tega, če je učitelj stalno v svoji vasi, da spremlja utrip življenja svojih gojencev, da lahko starši od vsaki prilike pridejo k njemu in se zanimajo za svoje otroke. Zato pa mora imeti vsak učitelj poskrbljeno stanovanje v kraju, kjer poučuje, če je le možno v šoli sami, ali v posojilnici za učitelje.

Cerkvena oblast je v tem oziru bolj skrbna. Kako si sploh moremo predstavljati župnika na vasi brez župnišča. V prejšnjih časih, še pod fašistično okupacijo so v tem oziru bolj skrbeli, čeprav so imeli zato še posebne namene, da so poitalijanskovali naše vasi in imeli v vasi zvestega policaja.

V tržaški okolici, ki je pod ameriško upravo, je v tem pogledu zelo žalostno. Vse dokazuje, da je v tukajšnji oblasti prav malo mar za dober uspeh, za napredek našega šolstva na splošno, in za ekonomsko stanje učiteljstva.

Le pogledimo nekaj primerov, ki nam to potrjujejo.

Na Plavjah pri Skofljah je v šoli stanovanje, 1 soba, 1 sobica in kuhinja. Tu se stiskajo poročen učitelj, njegova žena in otrok in še ena neporočena učiteljica. Drugi učitelj pa na Plavjah ne dobi stanovanja, vsak dan mora peš v Bojnec, kjer si je poskrbel sobico.

V Skofljah je devet učnih mest, od teh se kar osem dnevno vozi v Trst, ker ni stanovanja, ena učiteljica pa si je morala poiskati stanovanje v coni B.

Pri Sv. Križu je stanovanjsko vprašanje za učiteljstvo prav obupno. Le eden stanuje v kraju, vsi drugi pa se morajo voziti v Trst a-

li Nabrežino. V Božičih nad Miljami je ista pesem. Stanovanja ni. Učitelj je moral hoditi peš vsak dan dve uri daleč.

Tako je tudi v Zgoniku in v ostalih krajih nabrežinskega okraja. Poudarjamo, da pri takem položaju strašno trpi pouk sam in učitelj. Poleg tega pa se tudi gnotno izrablja učiteljstvo, ki ima že itale nizke plače.

Na deželi stane namreč stanovanje mnogo manj kot v mestu. Avtobusi tudi ne vozijo zastonj. Tudi prehrana v mestu je vedno dražja kot na deželi. Zepi učiteljstva se strašno prazni, učitelj sam pa zgubi veselje do dela, ker se preveč trudi in doseže premalo uspeha.

LOV NA CIPLJE

Pred nekaj tedni je bilo zelo živahno ob obali med Piranom in Sv. Lucijo, posebno tam pri Portorožu. Pa ni bilo letoviščarjev v kopalnih hlačkah, saj je od Slavnika prav bilo, da so bili radovedni nosovi kar rdeči od mraza.

Vsako leto se ponovi ta prizor, januarja ali pa februarja meseca. Cel živčav je ob obali, še bolj pa na morju. To je lov na ciplje (v Trstu jim pravijo zievole).

Svojevrsen je ta lov, prav zanimiv. Zato je toliko radovednežev.

Ciplji žive v večjih skupinah. V poletnem času križarijo na odprtem morju, kamor ribiči le poredkoma zahajajo. Tam se pasejo in svobodno gibajo, dokler ne začne priti skati mraz. Tedaj se skupine strnejo, cel trop se pomika proti obali, v kakšen prijeten zaliv.

Ribiči te ribje navade dobro poznajo in pazijo na svoje zievole. Od božiča naprej, ali še prej, so stalno na straži ponoči in podnevi. Dežurni pazi s čolna in zasleduje premikanje rib. Ko se bolj bližajo obali, postaja opazovanje še bolj pozorno.

Po navadi pritisne mraz. Ribe so prav blizu obale. Tedaj je ugodna prilika. Od Pirana do Sičol je alarm. Vsi ribiči hitijo z velikimi mrežami na označeno mesto. Obkolijo ri-

So tudi primeri, da nekateri učitelji ali učiteljice prav radi zapuščajo službeno mesto, da se vozijo v mesto, kjer imajo večjo udobnost in možnost zabave. Ta slaba nagujenja mora obast preprečiti, ali omejiti, ne pa še pospeševati s svojo malomarnostjo do splošnega problema. Oblast mora poskrbeti za učitelstvo primerno stanovanje, če res želi, da bo šolstvo napredovalo.

Pri obnovi šol bi morali na to paziti, posebno pa, ko zidajo nove šole.

Lep vzgled imamo v bližnji Istri, kjer so bile razmere ob osvoboditvi mnogo slabše kot v tržaški okolici. V Smarjah zidajo lepo šolo. zraven bo stanovanjska hiša za učitelje, tako v Izoli in v mnogih drugih krajih.

Da se bo to stanje zboljšalo, so poklicani tudi roditeljski sveti, da stvar preučijo in posredujejo pri pristojnih oblasteh.

be, vržijo mreže v morje in jih začnejo potiskati proti obali.

Krog je vedno ožji in se pomika čim bolj k obali, kjer je morje plitvo in brez skalovja ali jam. Ribe spregledajo nakano in nevarnost. Tako so na gosto ena pri drugi, da jim primanjkuje vode. Svigajo, skačejo, rade bi ušle, toda ni rešitve. Mreže so goste in segajo prav do dna. Ko je tako gostota, da je več rib kot vode, se začne lov. Svojevrsen lov. Mreže ostanejo v morju. Ribiči segajo kar s košarami in pletenicami, zajemajo in naglo stresajo cele kupe rib v čolne. Drugi skočijo v morje do pasu, kar s košarami in stresajo ribe v čolne. Ribe bi se rade še rešile, pa zaman. Mali dečko, ribičev sin, prav uživa, kar z golo roko lovi nesrečne ribe, ki bi si rade rešile življenje. Barke se polnijo. Lov traja osem do deset ur. Ribiči so zadovoljni. Saj so lahko. Tak ribolov je le enkrat v letu. Pa ga ni povsod. Le tam pri Tržiču in tu pri Portorožu, daleč doli ob istrski obali pa nič več.

Pomanjkljivo prosvetno delo v konopljarni

Pred tedni so bile oči vseh uprte v delavce tržaške konopljarne, ki so stakali za pravico do dela, za svoj obstoj. Zanimalo nas je, če tam uspeva sploh kulturno življenje, ali ne. Kakor znano, je bila tovarna delno bombardirana in ni še obnovljena, zato je pomanjkanje prostorov. To zelo vpliva na kulturno udejstvovanje v konopljarni. Tovarniški odbor se stiska v neprimerni baraki, uradi tovarne so v stanovanjskih sobah.

V konopljarni je zaposlenih približno 500 delavcev, od teh skoraj 400 samih žensk, po večini poročenih in z otroci doma. To tudi nekoliko negativno vpliva.

Je pa še eno drugo dejstvo. Pred vojno so imeli delavci konopljarne svoj »dopolavor« v prostorih nad klan »Massimo«. Po vsej pravici pritiče njim, toda sedaj se tana nastanjeni uradi »Genio civile«. Bog ve kdaj bodo izpraznili prostore in jih izročili delavcem. Tako se razmere in pogoji za kulturno življenje v konopljarni. Seveda vse to negativno

Dom za vojne sirote v Portorožu

V vili »Sv. Lovrenca« v lepem parku pri morju, kjer so se pred leti zbirali bogataši ter zapravljali v igri milijonske vsote, v tej vili je sedaj urejen dom za vojne sirote Tržaškega ozemlja.

V dveh lepih zgradbah je 111 vojnih sirot, Slovencev in Italijanov, nekaj jih je tudi iz Tržiča. Po večini so sirote padlih partizanov, nekaj jih je tudi iz Tržiča. te, za katere ni nobenega, ki bi skrbel zanje.

Petkrat na dan dobijo hrano, pri učenju pa jim pomagata dve učiteljici. Pet prefektin in ena bolničarka pa skrbita za red in disciplino. V tem pa zelo pomaga pionirska organizacija. V mladinskem domu obstoja namreč pionirska družina, ki ima komisijo za disciplino, za red in za učenje. Na sestankih se sami kritizirajo in delijo kazni.

Mlada učiteljica pripoveduje o vsem tem, tako pripomni: »Pionir-

PO UCENJU SE VESELO IGRAJO V LEPEM PARKU PRED DOMOM

Vse je urejeno tako, da se otroci počutijo kakor doma in pridobijo na vzgoji in pouku še več kot doma. V otroški vrtec hodi 15 najmanjših, 96 pa jih obiskuje osnovno šolo, eni slovensko, drugi italijansko. V domu dobijo vsi brezplačno hrano, stanovanje, obleko, šolske potrebščine in kar potrebujejo.

Zjutraj vstanejo že ob pol sedmih, sledi telovadba, zajtrk, nato gredo v šolo. Po šoli imajo kosilo, igranje, učenje, ob osmih zvečer pa zavлада tišina. Nekateri hodijo v šolo dopoldne, drugi pa popoldne.

ška organizacija nam je v veliko pomoč in prispeva k napredku in uspehu našega doma. Pionirji in pionirke imajo tudi svoj pevski zbor, ki šteje 30 članov. Pred nekaj dnevi so nastopili v Portorožu in dosegli lepe uspehe. Tudi v šoli ne zaostajajo, za to skrbita učiteljici, ki v izvenšolskih urah pomagata vsem pri učenju, ena Italijanka, druga pa Slovenka. V mladinskem domu so otroci ženskega in moškega spola od 4 do 14 let. Potem gredo v razne vaješniške šole, da se naučijo stroke. Kdor pa je bolj zmožen in nadarjen, gre v srednjo šolo. V dijaških domovih ima vsaka vojna sirota brezplačno oskrbo. Iz mladinskega doma v Portorožu jih je šlo že nekaj v gluhonazivo in v vaješniško šolo.

Mladinski dom vodi učitelj Ferluga s Konkone'a. Otroke iz Trsta oskrbuje Rdeči križ, one iz Istre pa Socialno skrbstvo v Kopru.

Dan je bil otvorjen 5. januarja lanskega leta. Med sirotami je tudi sin tovariša Castagne, ki so ga ubili v Trstu po vojni in dva otroka Giorgiuttija.

Sestnajst otrok je popolnoma brez staršev. V domu je tudi nekaj sinov vojnih zločincev ali izdajalcev, ki jih je partizanska sodba med borbo kaznovala za njihova dejanja. Otroci so nedolžni, zato skrbi ljudska oblast tudi zanje.

Prijetno je med temi otroci, veseli, razigrani so, marljivo se učijo, skačejo in se igrajo po pouku, ali zvečer na lepo obalo in morje.

Zapuščen dom, bežno ogledujem lepi park. Mudi se mi, ob vhodu srečam gručo najmanjših. Iz otroškega vrta se vračajo. V rokah nosijo šopke trebentle in vijolice, vrtnarica pa odgovarja na vprašanja radovednih glav, ki hočejo vse vedeti.

PO LOVU PEREJO MREZE

ZEMLJA IN RUDNINE

Znameniti francoski kemik Berthelot je popolnoma upravičeno trdil, da je zemlja nekaj živega. Res jet je v teaki zemeljske površine nenavadno živo in je življenje v njej bolj razširjeno, kakor si sploh zamo, rmo predstavljati. V njej prebivajo mikroskopsko majhni organizmi, ki prinašajo zemlji ogromne spremembe.

Ne smemo pozabiti, da taki majhni organizmi razstavljajo sladkor v alkoholu, v vino, da pretvarjajo našo hrano (kruh in krompir) v ustih izcejeni iz žlez slinavk — bolj prebavljiv in vsrkan od krvehne ožilja, da so tudi v kvasu in v neke vrste sladkor, ki bo želodcu dvigajo v testo.

V naravi pa se celo na ledu neke vrste teh bitij tako močno razmnožuje, da tvori na njem debele plasti zemlje. Ta bitja imenujemo bakterije. Nekatere teh bakterij in glivic imajo trdo življenje in ga ohranijo tudi pri 180° C in — 253° C. Na

zemlji so navezane le na ozek površinski pas — imenovan biosfera.

Pa pogledimo v tla, kjer se nom v vsej mogočnosti in silovitosti kaže vloga in dela teh rekel bi skoro prabitičij! Nepojmljivo! v cm3 zemlje pre-sega njih število več stotisoč in se približuje številu petih milijonov, ki imajo pa se lepo delovno tovarišijo v večjih živalicah (pajkih, mravljah itd.). Teh štejemo pa okoli 25 milijonov na 1 ha! Ta družba, torej sorjeb in preobraža našo zemljo s svojo silovito delavstvom v kemičnem oziru.

Kako je nastal apnec

Kdo ne pozna koralskega otočja, ki ga grade polipi in katerega sestavina je kisi apnenec karbonat. Apnec je najbolj razširjena kamenina naše zemlje. Kaj je torej apnec in kako je nastal? Nič drugega ni kot masa polžkov, alg (morskih rastlin) mahov, školjk, koral itd. Ta večina mikroskopska živa bitja zanašajo morski tokovi ob njih poginu na

zbrališča, kjer se nagromadijo v velikanske sklade. V pradavnini je morska voda otekala dolga tisočletja in hišice teh živalic so stvorile visoka gorovja.

Taki procesi se vršijo še danes. Tako pomagajo mikroskopsko majhna bitja ustvarjati rudnine iz prvih elementov in jih vežejo v trajne spojine — največ v apnec, ki je človeštvu v obliki kamna v največjo korist. Bodočnost zemeljske površine pa bo še bolj odvisna od organskega razvoja. Vse te dobrote si je človek že davno podjarmil kot nešteto prirodnih sil in jim pričel celo ukazovati. Prav posebno pa izkorišča človek nakopičene prirodne tvorbe, iz davnih dob naše zemlje, — ko obdeluje rude in kamenine v tovarnah in podjetjih in preobraža kamenje v svojo korist.

Apnec je najbolj razširjena rudnina zemeljske skorje, tvori visoke gore in marmor. Njegove koristi so neprecenljive, pridobivajo ga okoli 2 milijona vagonov letno. Njegova zgodovina oziroma njegov točen nastanek še danes ni popolnoma jasen: izra-

čunali so, da kalne vode v 15 tisoč letih prinesejo toliko apnenčeve snovi, kolikor jo je sedaj v vsem morju. Ta snov služi za hrano morskim živalim, ki jo še žive zopet odlagajo, nato pa nosijo mrtve morskimi tokovi v njih apnenčastih oklepih, ki si so jih same zgradile, — na določena mesta. Dognana je, da se morske čer dvigajo letno za 1 cm. Tako so v tisočih letih narasle čer v cela gorovja in otoke.

Veliki pomen glivic

Pa tudi morske rastline, alge imenovane, odlagajo silne količine apnenca na milijone km2 morskoga dna. Ali niso to tisti in skrivni graditelji orjaških stavb v mestih in gorskih vrhov naših planin v davni preteklosti in v daljni bodočnosti? Naš Kras in naš Triglav sta tudi zrasla iz nežnih lupinic poginulih živalic različnih oblik, ki jih še celo z drob, pogledom komaj vidimo. Kako? Morska voda je počasi otekala in dno se je dvignilo na površino — nastale so naše planine, brda, hribi, grebeni in gorovja, naš Kras, — v vsem

svojem veličastju in sijaju, objeti že preko tisoč let od neizmerne ljubezni. — Pa pride gorski izvirček, izvirički se združijo, zabučje, drobje in šumje v dolino. Zajedo se v apnenčavo skalovje, prodirajo v zemljo in si izližejo podzemeljske labirinte. Hitete dalje, od stropov pa kaplja v vodi raztopljen apnec, ki ga voda odloži, in v mogočnem blesku kapnikov naših edinstveno lepih podzemeljskih jam se nam zopet pokaže apnec. Drugi del raztopljenega apnenca hiti z vodo dalje, — dalje zopet v morje, kjer obježi in tvori apnenčavo blato. Za dolge milijone let se zaključijo njegovi počitek, dokler zopet ne pokaže svoje glave iz morja v oblik gor in hribov.

Najveličastnejši neboličniki veče, mest so zidani iz apnenčevega kamna od človeških rok, — vse to pa obledi pričo dejstva, da je komaj tako tisočinko milimetra majhna živalica Globigerina s svojo apnenčasto lupinico po poginutju na mestem dnu stvorila cela gorovja.

(Nadaljevanje prihodnjič)

TEKMOVANJE ES V ISTRI

Kakor vse druge masovne organizacije, so tudi ES razpisali dvomesečno tekmovanje kot pripravo za praznik dela.

Vsi sindikalni organi bodo uredili administracijo ter spis članov in bodo izvršili izdajanje članskih izkaznic. Okrajni odbori ES bodo uredili kartoteke, dopise in vse uradne knjige ter knjigovodstvo za razdeljevanje našega sindikalnega časopisa.

V bujskem okrajnem odboru ES bodo uredili spise članstva, da bodo imeli jasen pregled, uredili bodo tudi dopise in pospešili prodajo tiska.

Vse sindikalne podružnice so dolžne, da točno vodijo spise članstva ter da vpisujejo in oddajajo članarino.

Svoja poročila pa bodo redno in pravočasno pošiljali višjim organom.

Podružnice bodo mesečno tekmovale za redno pobiranje članarine.

Na sestankih bodo voditelji sindikalnih organizacij tolmáčili vsemu ljudstvu pomen prvomajskega praznika in važnost tekmovanja.

ES bodo pomagali pri obnovi in dvigu produkcije ter utrditvi ljudske oblasti.

Na deželi bodo sindikalne podružnice posvečale največjo skrb, da bo vsa zemlja obdelana. To delo prepričevanja bodo opravljali bolj zavedni in napredni kmetje.

Sindikalni predstavnik v kmetijski komisiji bo sodeloval z drugimi člani, da bo komisija imela jasen pregled nad neobdelano zemljo, skrbela za izboljšanje in dvig pridelka.

Sindikati bodo tudi skrbeli, da bo kmetje v dolini Mirne pravočasno dobili strup proti kobilicam in ga pravilno uporabljali. Skrbeli bodo tudi, da bodo vsi cepili kokoši in prašiče ter da si bodo preskrbeli pravočasno potrebna semena. Skrb sindikatov bo, da se bo čimprej otvorila traktorska postaja. To je bilo že izvršeno. Sindikati bodo med tekmovanjem organizirali tečaje za kmetijstvo in poskrbeli, da se bodo ustanovile zadružne kmečke posojilnice in hranilnice.

Pri zavodu za socialno zavarovanje bodo posredovali, da bo v najkrajšem času urejeno zavarovanje kmečkih delavcev.

Posebno pažno pa bodo posvetili širjenju našega sindikalnega tiska. Glasilo v italijanski «Unità operaia» naj čita vsak italijanski delavec in kmet. Na slovensko «Delavsko kmeč-

ko enotnost» pa naj se naroči vsak slovenski član sindikatov. Ta časopis je namreč posebne važnosti za kmete. saj ima posebno prilogo zanje. To so točke tekmovanja. Naloga vseh podružnic je, da se te točke v celoti izvedejo.

Napredek odbora ES v Kampil-Salari

Sindikalna podružnica krajevnega odbora Kampil-Salari je začela prav dobro delovati. Odbor ima redno svoje sestanke, uvedli so uradne ure, v katerih sprejemajo stranke in rešujejo vsakdanje domače zadeve.

Ugled podružnice ES je med ljudstvom vedno večji.

Uradniki tekmujejo

Uradniki bujskega okraja so na sindikalnem sestanku razpravljali o prvomajskem tekmovanju. Ob tej priliki so tudi napovedali tekmovanje svojim tovarišim iz koprškega okrajnega odbora.

Sklenili so tudi, da bo vsak napravil 20 ur prostovoljnega dela in da se bodo vsi, ki so mlajši od 35 let, pripravili za fizikturni nastop.

Partizani na prostovoljnem delu

Prejšnje nedeljo je veliko število bivših partizanov bujskega okraja šlo v Novi grad na prostovoljno delo. Opravili so 200 delovnih ur. Po delu sta dva tovariša spregovorila navzočim partizanom o bližnjem kongresu primorskih partizanov, ki bo v Trstu 10. aprila.

Da ne bo zemlja zapuščena

Tudi v Marezigah so nekateri zemanjali svojo zemljo. Toda sindikalna podružnica in kmečka komisija skrbeta, da je vsaka ped zemlje dobro obdelana. Zato sta posredovali pri lastniku, ki ni mogel ali ni hotel obdelati svojo zemljo, da je dal v najemno zapuščeno zemljo. Tako bo vse obdelano.

Preorali bodo 35 ha zemlje

Na pobudo ravnateljstva istrskega vodovoda, ki nadzoruje tudi osušeno ozemlje bivših koprških solin, bodo

sedaj zorali 35 ha zemlje, ki je bila doslej zapuščena. Zemljišče bo prevzela v obdelavo kmetijska šola, ki bo posejala letos po večini sam oves. Prihodnje leto pa bodo uspevali tudi drugi pridelki.

Sirjenje našega tiska

Zaradi malomarnosti nekaterih odgovornih članov so do sedaj prodajali v Marezigah samo 12 do 15 izvodov našega lista. Zdaj pa, ko so nabrali redne naročnike, so jih v kratkem času nabrali kar 39. Tovariš Beržan Franc, ki je nabral nove naročnike, je ugotovil, da bo število še naraslo.

V Pobegih, ki so sicer na dobrem glasu, je pa še nekoliko drugače v tem oziru zaradi malomarnosti nekih članov odbora. Na sestanku odbora ES so namreč sprejeli sklep, da bodo skrbeli za širjenje našega tiska. Ljudstvo je pričakovalo, da bo kdo začel zbirati naročnine. Pa še čakajo. Morda so oni od odbora pri tolikem delu pozabili na sklepe in ne vidijo potreb in želje Pobežanov, ki bi radi čitali naš list.

Ne pozabimo, da vsebuje to tekmovanje tudi to točko.

Vanganel prednjači

Kakor se zdi, je menda Vanganel ena izmed najboljših vasi v Istri, kar se kaže pripravi za prvomajski praznik.

Od 100 mladincev in mladink se jih 85 redno vadi in pripravlja. Po delu in ob nedeljah je na velikem travniku v dolini ob cesti vse živo, ko se mladina vadi za fizikturni nastop v Trstu.

Letošnje vaje za prvomajski nastop

Smo že v aprilu, še nekaj tednov pa bo tu prvi maj. Da bo prvomajska proslava dobro uspeša, se moramo mrazilno pripravljati. Vsak dan, vsaka ura postaja dragocena.

Pevske zbori naj se dobro naučijo svoje pesmi, da bo kar zagrmela iz tisočerih gri pesem dela in svobode.

Mladino pa čaka najlepša naloga. V fizikturnem nastopu zdravih, čvrstih teles bo pokazala, kaj zmora, kaj si želi in zakaj se bori, pokazala bo svojo moč in disciplino. Čim več se bo vadilo tem večji bo uspeh.

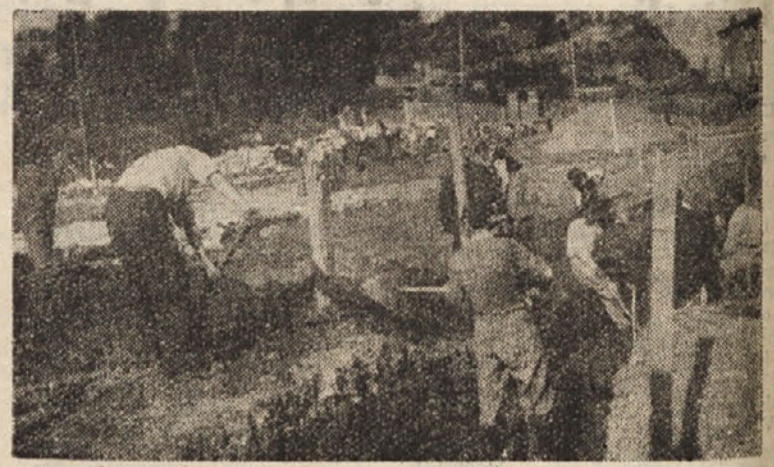
Vaje za letošnji fizikturni nastop so zelo lepe, zahtevajo pa mnogo večje in dobre volje.

Prvega maja bodo nastopili mladinci in mladinke, pionirji in pionirke, od 6. leta naprej.

Pionirji in pionirke od 6. do 10. leta nastopajo skupaj v treh vajah po napevu treh pesmic: »Rasla je jelka«, »Santa Lucija« in »Izidor ovčice pasel«. Te vaje, ki jih je sestavila Pahor Milka, so nežne in primerne za naše najmlajše.

Drugačne vaje imajo odrasli pionirji in pionirke od 10. do 14. leta, ki tudi istočasno skupaj nastopajo v treh vajah po napevu narodnih pesmi. Te vaje je sestavil Pertot Janko.

Moški naraščaj, namreč mladinci od 14. do 18. leta imajo dve vaje po napevu fizikturne himne »Že nam sonce lepši svetilo«. Tudi te vaje je sestavil Pertot Janko. Vaje kot pe-

PROSTOVOLJNO DELO ZA DIJASKI DOM PRI KOPRU

MED MLADINCI v strojni tovarni

Tovarna strojev pri Sv. Andreju je ena najvažnejših v Trstu. Tu je zaposlenih tudi mnogo mladincev, lahko pa jih bi bilo še več, če ne bi ravnateljstvo očitno oviralo tržaški mladini, da se specializira in pripravi za strokovno delo v tovarni.

Ravnateljstvu ni prijetno, da je delavska mladina tako zavedna in borbena. Kakor je znano, pripravljajo vsa mladina, ki dela pri raznih tovarnah in podjetjih, razstavo svojih del.

Mladina tovarne strojev je lani že razstavljala v Trstu in v Pragi na mednarodnem festivalu in pokazala kaj je zmožna. To pa ni prav

gospodom, ki hočejo prikazati, da v Trstu ni strokovnih moči in da tovarne ne morejo uspevati. Zato niso letos dovolili, da bi mladinci pripravili svoja dela za razstavo. Pošiljali so jih od Judeža do Kalfeča potem pa prošnja odbila.

V tovarni je zaposlenih 250 mladincev do 25. leta. Nad 1 tisoč pa jih je vložilo prošnjo za sprejem v tovarno, toda niso jih sprejeli s pretvezo, da ni dela, čeprav je vsakomur jasno, da se vajenec najprej učil, potem dela.

Igra je povsem prozorna. Ko bodo izumrli starejši specializirani delavci, ne bo več novih. Pa bodo zapirali tovarne ali sprejemali tuje.

To je razvidno tudi iz dejstva, da tako velika in važna tovarna kot je ta, sploh nima šole za vajence.

Spominjam se tovarišice iz tovarne, ki je bila članica sindikalne delegacije po Jugoslaviji. Ko smo obiskovali razne tovarne in vajeniške šole poleg tovarn, ni bilo kar tesno pri srcu, ko je primerjala razmere tu in tam. To dejstvo zelo slabo vpliva na mladino, ki zaradi nezaposlitve išče službo v črni borzi ali tatvini, mnoge mladinke pa postanejo prostitutke.

V livarni je delo najtežje in nevarno. Mladinci, ki tam delajo, pa so dobivati enako plačo kot drugi. Po protestih, štrajku in revolucijah, je mladinski sindikalni odbor dosegel dok'ado od 15. februarja. Tako je z mladino pri Tovarni strojev. Toda mladina se ne vda. Na razstavi bodo marsikoga presenetili.

Na prvomajskem telovadnem nastopu pa ne bodo zastajali za drugimi. Zato se že dobro pripravljajo.

Izredni dodatki živil zidarjem

Gospodarski odsek pri okrožnem odboru v Kopru je določil izredne dodatke živil za zidarje, ki delajo pri izgradnji kopalnice »S. Nicola« in pri razširitvi tovarne za konserviranje paradižnikov v Kopru. Zidarji bodo dobili poleg rednih dodatkov za težke delavce še 3 kg koruzne moke, 3 kg bele moke, 1 kg testenin ter 1 kg maščob.

JAREK ZA NAMAKANJE KOPLJEJO, DA BO PRIDELEK VEČJI

Na koprskem parniku

Mali parnik reže vodo z ostrim rilcem kakor z belim plugom. Stroji suvajo in veter plahuta s platni. Tudi z rutami Istrank plahuta. Istranke sedijo ob koših in culah. Cule so trebušaste in pisane, v koših pa je vse: živež, obleka, pomaranče. Nekje štrli iz blaga rep polenovke. Nekje nov dežnik, ki je še ovit v svojo papirnato sračko!

Zene sedijo in pletejo, moške čevlje imajo nekatere, nekatere copate; vse imajo ruto na glavi. In od časa do časa si zastisnejo voz. Močne žene sredi mogočnih cul, premašen je parnik zanje — kako stinjene so na njem! Zene z močnimi rameni in krepkimi nogami! In pletejo in moške čevlje ima ta in ona. Tudi dekle, ki stoji ob strani in ima štrnaste nepočesane lase.

In kramlajo in ključajo se. Njih glas je kakor odmev v dolnicah med strmimi griči, kdaj se počjo dvigne kakor vasica, ki je splezala na istrski greben, ob morju.

Ti potuješ z njimi, z istrskimi ženami, in za hip pozabiš na dogodke v svetu, na blazno početje ljudi s trgovskim srcem in vlačgarsko vestjo.

Zenice pletejo enakomerno, počasi, in ti slediš posameznim zankam in nered okoli tebe se počasi ureja z vrsticami zank. Zakaj ves ropot? Zaradi teh nekaj korakov slovenske obale, zaradi teh kamnitih gričev, ki obrobijo morje. Zato, ker ljudje nazivajo vasice z imeni, ki jih je rodilo srce; od zdavnaj, od tedaj, ko so si zgradili hišice z okni na morje. Od takrat, ko sta

se prvič fant in dekle sestala ob bregu; ko so vinogradi pognali iz prisojnih pobočij; ko so se odprla vrata skromnega hleva in je živina zadihala sapo z morja.

Parnik plove; v jutrnji zarji, v zatonu. Davi je bil breg rožnat, ko da ga je skrivnostni zlatar ponoči na skrivaj pozlatil. Toda sonce je, ki ga barva, sonce, ki se je dvignilo gornale in počenilo na zelen grič. Zvečer pa bo šel parnik mimo istrske obale kakor truden pismonoša, ki se s temo vrača domov. Voda se bo penila pod krnom ladje, peno pa bo s lihalpaskimi ustnicami srkal mrak.

Zdaj je poldan, žene sedijo ob culah in sonce je razdelilo svoje žarke, na vsako culo je položilo po eno rožnato liso, eno ženam dez mišičasta lica, eno na pletenje, na rep polenovke, ki molji iz fagota! In tako vsak dan, vsa leta; vse na-

čaj, tudi takrat, ko ni bilo parnikov, ko so bile samo jadnice, samo vegetasti čolni.

In vsak dan, vsa leta so jih k obali prinesli oslički. One so se dele na slemenastih hrblih in plette. Oslički so jih zibali, ko so plette, in kangle polne mleka, težke, so visele ob strani. Ko so se vrčale opoldan, so prazne kangle zvonklyale, oně so sedele na osličih in plette. In živali same ubirajo pot k gričem, na kamnite klance na pobočjih.

Glasni, vročekrvni glasni so dogodki v svetu, kričavi so zvočniki, toda žene na parniku pletejo in naše misli so se lepo uredile z zankami, ki se porajajo izpod močnih prstov. Zvočniki trobentajo s svojimi jeklenimi ustmi? Naj! Ministri mešetarijo, poslanci, predsedni-

ki kramarijo z živimi ljudmi? Naj!

Svoje računarske sanje pletejo? Naše istrske mamice pletejo enakomerno, pletejo preprosto. Kdaj si za hip popravijo ruto, nato spel pletejo. Tako zdaj, ko jih ziba mali koprski parnik, tako potem, ko se bodo gugale na osličih, od Mude vse do gričev. Daleč so od zvočnikov, naravno, preprosto od nekod prihajajo in nekam gredo. Moške čevlje imajo nekatere, rute na glavi — toda ramena, ko da so iz dreva, in vrat, ko da je jeklen. Toda žene so, in pletejo. Svet se razburja, one pa niza'o zanko k zanki. Parnik niha in sončne lise se premikajo na culah. Obala je sveža, nekje je zelen travnat štrikot, ko da je mlad razgrnila svojo zastavico. Naše istrske mamice pletejo našo zgodovino; preprosto, enostavno — toda trdno, kakor nogavico — mače, ovčje volne.

Nasza gruda

KMETIJSKA PRILOGA ST. 7

Več pozornosti kostanju!

Čeprav je kostanj splošno znano drevo, lahko rečemo, da ga naši kmetovalci ne upoštevajo, kakor bi zahtevale njegove vrline. Kostanjeve kulture, ki so bile pri nas zelo razširjene, so ponekod že skoraj izginile, novih nasadov pa se ne opaža. Na Krasu ga še dobimo v redkih primerih, bolj je razširjen v nekaterih predelih slovenske Istre in v Brkinih. Bližnja okolica Trsta na ga skoraj ne pozna.

Vendar je gospodarski pomen kostanja in njegovih proizvodov prav znaten. Naj omenimo samo, da je v nekaterih hribovitih predelih Evrope kostanj za tamkajšnje prebivalstvo glavni, če ne edini vir dohodkov.

Ne bo zaradi tega odveč, če posvetimo nekaj vrstic tej važni drevesni vrsti, če ne iz drugih razlogov, vsaj z namenom, da vzbudimo pri naših kmetovalcih več zanimanja za to koristno rastlino.

Rednost kostanja

Kostanj lahko gojimo kot gozdno ali kot žlahtno drevo, akoravno ni med dvema kulturama točno zaznamovane meje.

Že po 3-4 letih nam nudi kostanj svoje prve lesne proizvode za kole, palice, obroče itd. Njegovi starejši poganjki služijo odlično za vinogradniške kole in drugo orodje. 20-30 let star kostanj pa nam že daje material za stavbarstvo, kolarstvo, soče, brzojavne droge, železniške pragge itd. Ker vsebuje kostanjev les mnogo česlovine, je zelo trpežen in ga lahko uporabljamo tudi za izdelavanje česlovine same bodisi iz tubja bodisi iz lesa.

Plod žlahtnega kostanja pa je izvrstna hranilna snov. Kostanjev sad vsebuje namreč nad 40% škroba in sladkorja, okrog 6% beljakovin, 4% tloršče in do 2% rudninskih soli, med temi tudi fosfor in kalij. Iz tega vidika ne zaostaja redilna vrednost kostanja za običajnimi žitaricami. Ni zaradi tega čuda, če je kostanjev sad postal v mnogih primerih osnovna hrana za človeka. Vsekakor pa je kostanjev plod izvrstna dopolnilna hrana pri praščereji.

Kostanj ne ljubi niti hladnega in vlažnega podnebja, niti pretoplega in presuhega. Razširjen je na področju, ki je, kakor smo že imeli priliko omeniti, od njega dobilo svoje ime (kostanjevo območje). Srednje visoke lege mu pri nas najbolj prija. Glede podnebja ima kostanj skoraj iste zahteve, kot jih ima hrast. Glede tal pa je kostanj precej izbirčen. Ne zahteva sicer rodovitne zemlje, ker si s svojimi dolgimi in globokimi koreninami dobro pribori potrebno hrano. Ni mu pa obstoja v zemljiščih, ki vsebujejo apnenec, kjer ga po navadi lahko nadomešča hrast. Že sama prisotnost kostanja nam naznanja tako znana kislina zemljišča, t. j. zemljišča, ki ne vsebujejo apnenca. Takih zemljišč pa je pri nas mnogo, lahko rečemo tudi preveč. Kraška rdeča zemlja mu je dobrodošla, ker, kakor je že na splošno znano, ne vsebuje apnenca, čeprav sloni na isto apneni podlagi. Prav tako mu prijajo zemljišča, ki izhajajo iz pesčenca (sivega kamna), kakor je to primer bližnje tržaške okolice in skoraj vse slovenske Istre. Naravnost sitajen pa je razvoj kostanja na tleh vulkanske narave, kjer doseže orjaško veličino. Ilovnata težka zemlja mu ni prikladna, kakor ni na splošno vsem drugim drevesnim vrstam, če izvzamemo bresč.

Kostanj razmnožujemo večinoma s saditvijo, v nekaterih primerih pa odlično uspeva setev. Najprimernejša je uporaba dvoletnih sadik.

Veliki letni prirastek

Če hočemo kostanj izrabljati predvsem za lesni material, ga lahko gojimo kot nizki gozd. Prirastek tega je v tem primeru zelo velik: letni prirastek na lesu znaša od 7 do 20 kub. m na vsak hektar. V nizkem gozdu sadimo kostanj v razdalji od 2.5 do 3 m. Sečemo ga v različni starosti od tretjega do tridesetega leta, kar odvisi od lesnega proizvoda, katerega želimo proizvajati. S pravilno razporeditvijo sečnje pa lahko črpamo iz kostanjevega nizkega gozda istočasno najrazličnejše lesne sortimente.

Gojitev kostanja za pridobivanje njegovih dragocenih plodov je posebno poglavje, ki spada že v sadjarstvo. Razdalja med drevesom in drevesom mora biti v tem primeru vsaj 10 m. Drevesca cepimo na splošno v petem letu starosti s cepiči, ki jih pripravljamo iz žlahtnih vrst. Najbolj znan je v tem pogledu italijanski maron. V Jugoslaviji je v teku velikopotezna akcija za selekcioniranje domačih debeloplodnih tipov žlahtnega kostanja, ki bodo služili v bodoče za dobavo primerljivih tipov pri obnovi doslej zapuščenih kostanjakov.

Kostanj je podvržen številnim a nevarnim škodljivcem. Usodna mu je le neka vrsta gobe (Phytophthora cambivora), ki povzroča gnitje njegovih korenin. Pri nas se bolezen še ni k sreči pojavila, medtem ko je v Italiji že uničila mnogo kostanjevih gozdov in kultur.

Dr. O. S.

Kmetijski opravki v aprilu

POLJEDELSTVO

Ta mesec posvečamo posebno skrb našim rastlinam. Dobro si zapomnimo, da okopavanje in branjenje velja enako kot dober dež.

S plitvim okopavanjem in branjenjem uničujemo plevelne rastline, katere črpajo hrano in vlago kulturnim rastlinam. Z druge strani pa uničujemo skorjo, ki se je napravila v zimskem času in ki ovira razvoj kulturnim rastlinam. Kjer je žito še nizko, posebno če je bledo zelene ali rumenkaste barve, mu gnojimo z nitrati (na 1000 m² 15-20 kg apnenega nitrata — norveškega solitra ali čilskega solitra — nitrato di soda).

Letos je veliko pomanjkanje semenskega krompirja, zato uporabljamo za saditev vršičke (o saditvi krompirja je bilo dovolj govora v prejšnjih številkih «Nasze grude»). Kmalu bo začela setev koruze. Za setev uporabljamo le seme najboljših storžev in sicer le srednji del storža. Tudi na obliko storža moramo paziti. Pri nas sejejo mnogo «konjskega zoba». Pravi «konjski zob» ima obliko valjarja, ki ni pri vrhu preveč zožen. Činkvantiin ima pa čokato obliko in je na vrhu zožen. Če redi niso ravne, pomeni da oplojanje ni bilo v redu, ali pa je storž bolan ali orv in kot tak neuporaben za seme. Tudi na velikost zrna moramo paziti. Odbirajmo vedno le večja in pravilno razvita zrna. Razen «konjskega zoba» in činkvantiina so še sledeče, za naše razmere priporočljive vrste: izolanski (nostrano d'Isola), Minnesota in Wisconsin.

V aprilu sejemo krmilno peso (Eckendorf in Mamuth) in fižol.

VRTNARSTVO

V aprilu vsejemo vse povrtnine. Paziti moramo, da se setev izvrši v pravem času v pripravljeno, dobro pognojeno in dovolj vlažno zemljo. Najbolje je sejati povrtnine tik pred dežjem. Sejemo: blede, zeleno, zelje, vrzole (ohrovt), rdečo redkvico, peteršilj, solato, radič, spinačo. Sejemo v luknčice na stalno mesto paradiznik, melancane, papriko, buče. Plevimo jagodišča. Rastline v toplih gredicah (serra) se odpirajo in če je premočno sonce, se senčijo.

TRAVNISTVO

Travnikom gnojimo z razredčeno gnojnico. Drugih opravil na travnikih ni. Problem krme za našo govedo živino je in bo ostal pereč, zato zasejmo čim več njiv z lucerno (er-

ba spagna, erba medica). Lucerna je zelo odporna proti suši in zato se vedno obnese. Precorjamo vse stare in izčrpane njive, zasejane z lucerno. Več kot 4 leta ne smemo gojiti na njivah lucerno.

SADJARSTVO

Cepimo sadno drevje. Pri cepitvi pazimo na sledeče: cepilno orodje naj bo ostro; delo mora biti hitro izvršeno in pravilno; rane za mazemo s cepilnim voskom, cepiče privežemo z ratižo; pri cepitvi ne sme biti presuho vreme. Bistvo cepitve pa tiči v tem, da pridejo ustrezajoči nad plodnim delom, ker ima to sadno drevje slabo lastnost, da preveč sili v višino.

Uničujemo črne uši s tobačnim izvlečkom ali z 1% raztopino «Monitala». Hruške, jabolke in črešnje škropimo, čim cvetje odpade s 0.5% raztopino svinčene arzenata. Tusikalij uničujemo s škropljenjem z 1% raztopino modre galice.

VINOGRADNISTVO

Dokončati moramo vsa opravila, katere ni bilo mogoče dovršiti v marcu.

V OBELENJAKU

Posebno pozornost moramo ta mesec posvetiti čebelni družini in zalegi. Matiča polaga v tem mesecu ogromno število jajčec. Za prehrano zalege porabijo čebele več medu kot v drugih mesecih in zato pazimo, da ima panj dovoljno količino medu. Odstranjujemo pokvarjeno in trovsko satovje in nadomestujmo ga z zdravim satovjem delavk. Brezmatičnemu panju, če si ne moremo pomagati drugače, dodajmo dober sat z zalego, da si čebele same vzgojijo novo matico.

Dr. J.

Skrbimo za dobro seme!

V svojem planu za leto 1943 so si kmetijski odseki okrožnega odbora za Istro zadali kot eno od glavnih nalog, da nam za prihodnjo setev ne bo zmanjkalo dobrega semena. Ni namreč pravilno in tudi ne donosno, da pri toliki količini sadja in zelenjave ter drugih pridelkov, katere izvažamo, vedno ko pride čas setev, nimamo dovolj semena. Semena moramo uvažati in izdajati zanje ogromne vsote tuje valute. Za to valuto bi lahko uvažali stvari, ki jih doma ne moremo pridelati.

Seme moramo torej pridelati doma! Ne smemo pa misliti na seme le tedaj, ko je čas žetve in nabiranja semena. Že za časa rasti rastlin na njivah moramo določiti, katera semena bomo določili za setev in katera za prehrano. Predvsem se moramo odločiti za to, katera semena lahko pridelamo doma. Nato pa pazljivo zasledujemo, kako se rastline ves čas razvijajo. Odpornost proti suši in boleznim, čas popolne dozoritve; kar pomeni, koliko časa porabljajo rastline za svoj razvoj, čistost vrste itd., to so zelo važni činitelji, katere moramo upoštevati pri pridelavi semena. Kdor se odloči, da bo pustil za seme določeno količino pridelka neke rastline, mora biti predvsem gotov, da ta vrsta v resnici ustreza podnebnim in talnim razmeram dotičnega kraja. Do

sedaj kupujemo semena kar na stepo. Zaupamo raznim trgovcem, da je seme pristno in večkrat je odlični činitelj pri nakupu semen le cena — enako kakor pri umetnih gnojilih.

Velika ovira pri pridelavi semen je tujevrstno oprasovanje. To pomeni, da je težko priti do čistega semena, če v okolici rasejo iste rastline različnih vrst. Križanje vrst preprečimo, če gojimo te vrste dovolj narazen. Razdalja med posameznimi vrstami mora biti vsaj 500 m. Pri nas, posebno v Kopršini, je to malo težavno, vendar se lahko rešimo te nevarnosti, če gojimo predvsem semena vrst, ki se sama oprasijo (fižol, grah, paradiznik, paprika). Ravno te vrste pa pridejo pri nas v poštev. Kar se tiče semena krompirja, ki se po nekaj letih izrodi (degenerira), si lahko pomagamo tako, da si preskrbimo semenski krompir na ta način, da seme vzgojimo iz kali.

Letos je veliko pomanjkanje semena lucerne in za prihodnje leto moramo seme sami pridelati doma. Do semena pridemo na ta način, da pustimo za seme lucerno takoj po prvi košnji — torej drugi pridelek.

Kar se tiče semen graha, fižola in drugih semen, ni potrebno dajati posebnih navodil.

Dr. Fran Juriševič.

Pomen vršičkanja krompirja po koprskem sistemu

O krompirju je že bilo v našem tisku mnogo govora. Krompir je namreč zelo važen za prehrano našega ljudstva in je zato zelo koristno razpravljati o tem, kako naj bi se povečal njegov pridelek.

V omenjenih člankih je bilo govora o «vršičkanju» krompirja v Jugoslaviji in tudi po nekaterih krajih pri nas. Kmetje namreč odrežejo pravočasno krompirju vršiček, ki je zelo bogat z očesi. Očesa na vrhu gomoljev so namreč bolj rodovitna in z druge strani se s tem sistemom prihrani na količini semena. V deželah, kjer kmetje brez večjih težav lahko vsakih nekaj let menjajo seme, tako da se krompir ne izrodi, je to popolnoma upravičeno; pri nas pa, kjer zemljišče zahteva posebne vrste zgodnjega krompirja in tega ni mogoče uvažati, povzroča vršičkanje po izjavi kmetovalcev slabe rezultate, kar pomeni, da se krompir izrodi. Da se to prepreči, je v Kopršini navada, da kmetje že v jeseni krompir vršičkajo, ali ne da bi vršičke uporabljali za setev, nego nasprotno — vršičke uporabijo za prehrano.

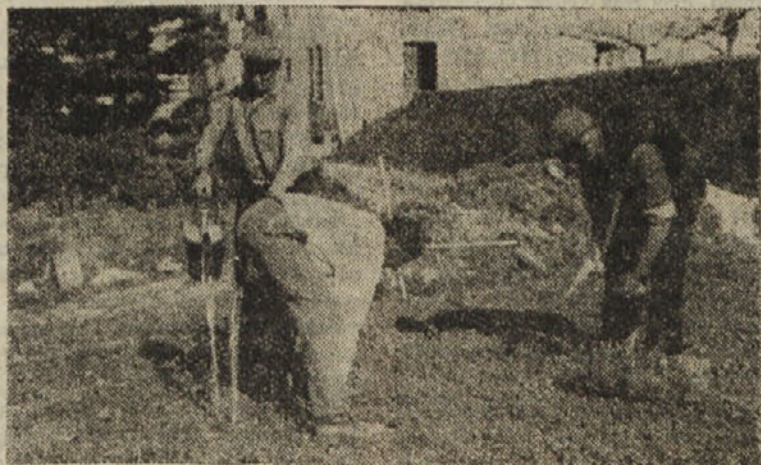
Vršičkani krompir pa hranijo na značnem prostoru tako, da se na od-

rezanem mestu napravi kožica, ki brani, da se seme ne izsuši. Zgodaj spomladi se vršičkani semenski krompir postavi v posebne zaboje na svetel, dovolj vlažen in topel prostor, da se krompirjeve kali (očesa) na spodnjem delu krompirja ojačajo.

Tov. ing. A. C. primerja v svojem članku vršičkanje obrezovanju sadnega drevja, ko se z rezanjem močnih poganjkov prisilijo spodnji poganjki k rodovitnosti. Poleg tega je moje mišljenje, da s tem dejanjem dobijo spodnja očesa večjo količino hranilnih snovi, katere gosta očesa na vrhu ne morejo dobiti. Očesa na vrhu namreč ne morejo v svojem prvem razvoju dobiti dovoljne količine hranilnih snovi in zato zaostanejo v rasti, kar povzroča izrod. Na vsak način zasluži koprski način vršičkanja zgodnjega krompirja posebno pozornost in splošno se, da se ta način bolj znanstveno preučijo.

Da preprečimo izrod zgodnjega kalinskega (precoce d'Albona) krompirja, poznamo gotov in že preizkušen sistem. Omenjeno vrste krompirja pošijemo v višje predele, na vsak način ne izpod 600 metrov nadmorske višine, po domače rečeno na «letovišče v hribe». Pri tem bi prišla v poštev Tolminska ali mogoče tudi Kamnik. Domači krompir, pridelan v višjih predelih, pa še uvažaj nazaj v naše kraje in se uporabi za seme domači zgodnji krompir poslan na «letovišče». Uspehi so bili zelo dobri. Od 100 kg krompirja, pridelanega v višjih predelih, so pridelali 10 do 12 stotov, medtem ko niso iz semena iste domače vrste pridelali več kot 5 do 6 stotov krompirja. Leta 1940 sta dva kmeta v Plavjah pridelala iz 65 kg semena «gorskega» krompirja — eden 15 drugi 18 stotov, kar znaša več kot 360 stotov na hektar. Domači pridelek iste vrste v istem letu v enakih pogojih pa ni presejal 180 stotov na hektar.

Dr. Fran Juriševič.

ZELJE SADIJO

Vzreja piščancev

Ko piščanec zapusti jajno lupino, je že precej samostolen, vendar še ni dorasel vsem nevarnostim. Zato potrebuje v prvih tednih svoje življenja največ naše pomoči. Zaradi tega moramo točno vedeti dan izvalitve in biti pripravljeni pomagati piščancem, ko pridejo na svet. Izvaljene piščance sprosti stavljamo v posodo, v kateri je nekaj perja in jih pustimo na toplem mestu.

Ker ni potrebno, da bi koklija, ki je valila, tudi vodila piščance, jih porazdelimo v skupine po 20 in damo vsaki skupini po eno kokljo. Preostale brezposelne koklje pa čimprele odvadimo od kokliana.

Gnezdo, kjer so se izvalili piščanci, je najbolje sežgati, ker se je v njem gotovo zaredil mrčes. Iz starega zaboja naredimo hlevček, ki ima na sprednji strani vrataca, od strani pod krovom pa nekaj luknjic za zračenje. Zaradi občutljivosti piščancev za mrčes mora biti hlevček tako ograjen, da se lahko očisti. Pod mu je postlan s kralko slamo, ki se vsak teden menja, obenem pa se tudi vsa notranost hlevčka prebeli. Če smo prisiljeni, da redimo piščance na ozkem prostoru, pa je še bolje, da hlevčku v podaljški vrata pridamo malo pokrito «tegaljšče» brez dna. Stranske stene so iz palčic, ki so med seboj toliko oddaljene, da dovolijo prehod piščancem, ne pa koklji. Tako pripravljene hlevčke, prenašamo vsak dan na drugo mesto, najbolje na zelene trate.

Prehrani piščancev moramo posebno prve dni posvečati mnogo pozornosti. Važno je opozoriti, da piščanec prvih 36 ur ne potrebuje ne jela ne pijače. Tu se pogostokrat greši iz usmiljenja ali pa simpatije do ljubkega naraščaja, pa se jih «šopa» z vsem, kar je najboljšega pri hiši. S tem pa samo pokvarimo piščancem občutljivi želodec. Prvo, kar naj zaužije, je droben pesek, saj vemo, da brez kamenčkov v pljučem želodčku ni mogoča pravilna prebava. Nato jim damo svežo vodo.

Za to prvo krmiljenje rabimo nizko obrobilno deščico in plitko posodo za vodo.

Ze pri vzreji enodnevnih piščancev se je pokazalo, da je najprikladnejša hrana prosta kaša in pozneje kisl mleko. Najnevarnejša bolezen piščancev je nalezljiva griza piščancev, ki jo uspešno preprečujemo s kislim mlekom.

Bakterije mlečno-kislega vrenja preprečujejo razvoj bakterij, ki povzročajo grizo piščancev. Prve dni dajemo prosto kašo v manjših obrokih, toliko kot pač pojedjo naenkrat. Sploh se izogibamo takega načina krmiljenja, kjer ostane po jedi še nekaj hrane na deščici. Ta ostanek piščanci hitro zablatijo. Poleti

se vse to začne hitro razkrajati, piščanci to kdjujejo in vnetje prebavil se mora pojaviti. Četrty dan že lahko napravimo žgance iz kislega mleka in kruhovin drobtin. Da se piščanec s temi žganci bolj prikupimo, jih napravimo prvič iz belega kruha, potem iz črnega, pozneje pa kar enostavno iz otrobov. Če smo prisiljeni piščance krmili v bližini starejših kokoši, je potrebno krmilno deščico pokriti s starim košem in ga postaviti tako, da grede lahko pod njega piščanci, kokoši pa ne.

Čim več bomo posvečali piščancem v prvih dnevih paznje, tem bolj redno se bodo piščanci osamovjili. Ko so piščanci že malo večji, nadomestimo proso z zdrobljeno pšenico, pozneje pa s celim zrnjem. Vedno pa moramo paziti, da je prehod od ene hrane na drugo postopen.

Ing. V.

Katere prašiče obdržimo za pleme?

Ako skoti plemenska svinja prav malo mladičev, lahko upravičeno sumimo, da sta bila merjasec in plemenska svinja preveč sorodna. Večkrat namreč lahko opazujemo, da skoti plemenska svinja, ki smo jo bili plemenili s preveč sorodnim mrjasecem, le 1 do 2 mladiča, in po oplemenitvi s popolnoma tujim mrjasecem pa obilo mladičev.

Za plemo pa niso vsi pujski primerni. Med pujski se dobijo takšni, ki so leni in počasni in jih le s silo pripravimo k sesanju matere. Takšni pujski so slabotni in imajo skoraj nedvomno kako organsko napako. Če se odločimo izbrati za plemo takšne pujske, ne moremo od njih nič dobrega pričakovati. Le redkokdaj nam bodo dobro uspevali. So dalje takšni pujski, ki so že od začetka zelo občutljivi in se bojijo vsakega najmanjšega dežja in vetra. Tudi takšni pujski postanejo le težko krepki prašiči; so prenežni, prešibki in potrebujejo skrbno negovanje. Dalje naletimo na zelo plašne pujske, ki se že pri najmanjšem šumu ali ropotu splašijo. Taki pujski so preveč nemirni in prezburjeni, da bi lahko dobro uspevali.

Za plemensko rejo ali plemo izberimo predvsem zelo ješče pujske. Ješenost pujskov nam dokazuje, da pujski krmijo vselej dobro preba-

vijo in izkoristijo. Potem izberi za plemo zlasti one pujske, ki se za vremensko menjavo nič ne zmenijo in ne bežijo takoj strahoma v svinjak, ko dežuje, piha veter, ali je mrzlo. Taki pujski so čili in krepki in lahko pričakujemo od njih uspeha. Nemirnih, plahih, razburjenih pujskov ne obdrži za plemo, pač pa mirne, vesele, žive in ješče.

Dr. I. B.

Pravilna uporaba čilskega in norveškega silitra

Kmetovalcem istrskega okrožja primanjkuje letos amonijev sulfat. To je dušičnato umetno gnojilo, katerega že več let uporabljajo z velikim uspehom. Dobili pa smo večje količine drugih dušičnatih gnojil: čilski soliter (nitrato di soda) in norveški soliter (nitrato di calcio).

Čilski in norveški soliter sta gnojila, v katerih je glavna hranilna snov dušik tako spojen, da se v zemlji takoj raztopi (razkroji) in ga rastline v najkrajšem času uporabijo. Torej deluje hitro. Če nekaj dni po trosenju opazimo, kako rastline dobijo temno zeleno barvo, a listje in steblo se na splošno bujno razvije. Uporabljamo torej ta gnojila spomladi, ko so rastline v prvi stopnji svojega razvoja. Nikdar ne trosimo teh gnojil pred setvijo ali ob setvi, kakor je navada pri drugih umetnih gnojilih. Gnojiti rastlinam z nitrati prezgodaj, bi pomenilo zapravljati čas in gnojilo kar pomeni zapravljati denar.

Tudi prepozno ne smemo gnojiti z nitrati, ker s tem podaljšamo normalni razvoj rastlin - kar pomeni, da rastline dozoriijo bolj pozno in so v tem primeru bolj izpostavljene škodljivemu vplivu suše. Pravilno je, da se gnoji s fosfornimi gnojili pred setvijo ali v času setve, z dušičnatimi gnojili - nitrati pa v več obdobjih (torej ne vse naenkrat), ko se rastline že razvijajo. Kakšna razlika je med čilskim solitrom in norveškim? Prvi vsebuje

SADIMO OREHE

Izmed vsega sadnega drevja se gotovo najmanj zanimamo za orehe. In vendar nam dajejo orehi razen drugega sadu tudi dragocen les.

Koliko orehov smo že posekali in prav drago prodali. Ali pa smo že tudi poskrbeli za nadomestitev posekanih dreves? V največ primerih se to ne zgodi; mladih dreves zraste le toliko, kolikor se jih je slučajno skalilo in srečno ušlo stoterim nevarnostim v mladosti. Vz-gajajmo doma mlada drevesca in pridno sadimo po Krasu orehe, saj prav dobro uspevajo! Preden pa vsadimo oreh, moramo paziti na sledeče:

Oreh zahteva zavetno, toplo lego. Tam uspeva zelo dobro, medtem ko v neprijaznih, vetrovom izpostavljenih legah, je životari in ne prinaša skoro nobene koristi. Ogibajmo se lege, kjer se radi ponavljajo spomladanski mrazovi. Najboljši svet glede lege je izkušnja. Vprašajmo za svet stare ljudi; oni imajo dovolj lastnih izkušenj in bodo gotovo vedeli, katere lege so v domačem kraju najboljše.

Oreh ljubi globoko in toplo zemljo. Neprijkladna so zanj mrzla, mokra tla in pa zelo pust peščen svet. Nadalje pazimo, da vsadimo le dobre vrste orehov. Za naše kraje so najboljše srednje debele vrste s tanko

lupino in polnim jedrom. Seme jemljimo z zdravih dreves, ki jih poznamo, ki pozno cvetejo in o katerih vemo, da ne pozobejo.

Za seme nabiramo že v jeseni najlepše, popolnoma zdrave orehe, jih posušimo na zračnem prostoru na soncu in spravimo do pomladi. Da se čez zimo preveč ne posušijo, jih vložimo v zaboj med vlažno zemljo ali žaganje. Če tega nismo storili v jeseni, seveda ne moremo sedaj prav nič pomagati.

Da pa vseeno lahko vzgojimo že letos orehe iz semena, vzamemo nekaj lepih, ne preveč izsušenih orehov, o katerih vemo, da so z dobrega drevesa. Če hočemo posejati orehe na gredice, dobro prekopljemo zemljo (bolje bi bilo, če bi jo prekopali že jeseni) in jo pognojimo s preležanim gnojem ali kompostom. Gredica naj bo široka 120 cm tako, da jo lahko oplevemo od obeh strani. Na gredico pridejo štiri vrste orehov po 15 cm druga od druge. Semena sadimo ob vrstici kakih 10 cm globoko. Dobro je, če pokrijemo gredico za prst na debelo z drobnim, predelanim hlevskim gnojem.

Najbolj pripraven čas za to delo je začetek aprila. V enem mesecu skalijo vsi zdravi orehi. Med letom pridno plevemo, da uničimo plevel in zrahljamo zemljo. Drugega dela z orehi ni, samo zavarovati jih moramo s trnjem ali žico. Do jeseni zrastejo 30-40 cm visoko, pozno na jesen ali pa zgodaj pomladi jih previdno izkopljemo in presadimo v drevesnico oziroma na stalno mesto. Pri presajanju ne smemo skrajšati niti korenin niti debele. Obre-zujmo jih vedno le takrat, ko so zeleni, nikdar ne pozimi ali pomladi, dokler so še goli. To velja tudi za odrasle orehe.

Na podoben način sadimo orehe na stalno mesto, ki ga izberemo že jeseni. Za vsako drevesce prekopljemo zemljo v krogu s premerom vsaj 60 cm do globino 40 cm. Zemljo tudi pognojimo s tem, da jo dobro premešamo z zrelim gnojem. Aprila meseca zabijemo v sredino kroga kol in posadimo krog njega tri do štiri orehe 10 cm globoko. Nadaljnja dela so ista kot pri sajenju na gredice, samo da tu odpade presajevanje.

Dr. I. B.

Nasveti istrskega kmeta

Tov. Furlanič Anton, kmet iz koprake okolice, nam je poslal kratek dopis z nasveti za kokošjerejo, ki ga radi objavljamo:

Bližu mest se splača rediti kokoši-jajčarice. Kurnik naj bo obrnjen, če je le mogoče, na zapadno stran, sicer kokoši ob zatonu ne vidijo v kurnik, ker jih slepi zaha-

jajoče sonce. Dobro jajčarice se poznajo po dolgem grebenu; daljši je greben, plodnejše so.

Koklji moramo podložiti jajca, ki jih znesejo kokoši, stare od 2 do 3 let, ki so bila oplojene od enoletnega petelina. Iz takih jajc se zleže večinoma «ženski spol». Ne podlagaj jajc za valjenje kokoši, ki je stara več kot tri leta. Bolj je stara kokoš, tem manj je oplojenih jajc in se ne zvalijo piščeta.

Furlanič Anton.

se z njo spoji in se pri tem močno segreje.

Ko žvepleno kislino redčimo z vodo, prilivamo počasi kislino vodo, a nikoli ne narobe, sicer se lahko razvije taka toplota, da se nekaj vode spremeni v paro, kar je zelo nevarno.

Tudi v obrti zavzema žveplena kislina važno mesto: uporabljamo jo pri pridobivanju sode, za napravno sveč, pri vdelovanju in utrjevanju itd. Jako strupen plin je žvepleni vodik (vodikov sulfid), ki diši po gnilih jajcih.

Žveplo kroži skozi rastinstvo in živalstvo kot gips, ki je v vodi raztopen in ga rastline vsrkujejo s koreninami. Iz njega se tvori protein (beljakovine). S krmno dospejo beljakovine v živalsko telo v meso, kri, mleko itd. Iz telesa se žveplo izloči kot žvepleni vodikov deloma pa kot žveplenokisla spojina.

Janko Furlan.

GOJENCI KMETIJSKE SOLE PRI OBREZOVANJU HRUSK

Iz kmetijske kemije

(Nadaljevanje)

ZRAK

Ta plin obdaja našo zemljo kot nekako zračno morje, na katerega danu živimo. Bistveni sestavini zraka sta dušik in kisik, ki pa nista spojena, marveč le med seboj pomešana. Dušika je v zraku 4/5, kisika pa 1/5. Primešana pa so jima tudi ogljikov dvokis, vodena para (hlapi), amoniak in druge organske spojine. Najvažnejša snov v zraku je kisik, ki zmanjšuje dušikove učinke in služi dihanju in gorenju ter povzroča trohnenje, gnitje, prepevavanje, rjavljenje kovin.

Mnogo ga vsrka voda. Nasprotno pa moramo trditi, da bi bili brez dušika v zraku kisikovi učinki (okisanje, zgorenje) premočni. Količina ogljikove kisline se v zraku zelo menja; kjer kaj vre ali gori (raz-

pada, kjer diha mnogo ljudi in živali (soba, hlev) itd., je njena količina večja. To je zdravju škodljivo.

Vodena para znižuje zračno ostrost, dela zrak vlažen in povzroča vodene zračne pojave: roso, oblake, meglo, dež itd. Kjer razpadajo dušik vsebujoče tvarine (gnoj, gnojnica i.d.), tam se nabere v zraku dosti amoniaka - te važne rastlinske hrane. V zraku je tudi manj ali več različnih boleznih (bakterij) i. d. Zato pa moramo zračni hišne prostore, posebno spalne in hleve ter razkuževati slab zrak z apnom, jodom, klorom itd. Dober, to je na kisiku bogat in čist zrak, kakršen je v gozdovih, je polovica zdravja!

A tudi zemlji je treba zraka. V zemlji nahajajoča se bakterija ga prav tako potrebuje kot vse druge

stvarce in čim več ji ga dovajamo (globoko obdelovanje, rahljanje zemlje), toliko rodovitnejša postane.

Zrak je torej glavni pogoj življenja rastlinam in živalim kakor tudi rodovitnosti zemlje.

ZVEPLO (Sulphur S)

Žveplo je zelo znana in razširjena prvina, ki je (čista) v bližini bljavajočih in ugaslih ognjenikov (Sicilija, Islandija, Južna Amerika). Največ ga je spojenega z drugimi prvina. V nekaterih rudninah pa je žveplo v obliki žvepljenih spojin.

Krhko je in v vodi neraztopno, pač pa se raztopi v terpentinovem olju. Če ga segrejemo, se kmalu raztopi v rjavo tekočino. Gori z višnjekastim plamenom in osmradi s svojo paro zrak tako, da v njem težko dihamo.

Pri 111 stopinj C gorkote se raztopi v redko, medu podobno tekočino, pri 471 stopinj C vročini se

zredči in zavre ter se pretvori v rdečkastorjavo paro, ki se, ohlajene, pretvori v prah, imenovan žvepleni cvet.

Raba žvepla je mnogovrstna: za zdravila, napravo žveplenk, smodnikov, kot sredstvo proti plesni (žveplanje) itd.

Ako zgori žveplo na zraku, se tvori plin - žveplena soksislina (SO₂), ki duši in nas sili na kašelj; živali v njej poginejo, goreča trska ugasne, cvetlica pod poveznjenim kozarcem, v katerem je ta plin, takoj pobledi. Z njim uničujemo razne škodljivce živalskega in rastlinskega izvora, n. pr. ose in glivice-plesnivke v vlažnih prostorih (shrambah za pridelke, kletih itd.).

Tudi žveplena kislina (SO₄) je zelo važna in izmed vseh kislín najvažnejša. Z njo razvijajo kemiki druge kisline. Je brezbarvna oljnata tekočina, jako jedka in vode nepolepna. Ako ji prilijemo malo vode,

VAŽNOST ŽIVALSTVA v petletnem načrtu

Ceprav sta glavni nalogi petletnega plana industrializacija in elektrifikacija, je tudi živalstvo velikega pomena za napredek jugoslovskega gospodarstva. Ne glede na to, da živalstvo nudi surovine za živilsko industrijo, so živali skupno z rastlinami za človeka edini vir prehrane.

Zato pa je petletni plan tudi posvetil veliko pozornost živalstvu. Plan do oča boljše oskrbo z živilskimi zdravili in uvedbo sodobnih zootehniških metod za izboljšanje živalskih pasem in njihove produktivnosti. V ta namen bodo mnogo koristili razni znanstveni zavodi za preučevanje živalstva.

Ribarstvo

Plan posveča mnogo pozornosti tudi ribištvu. Morje je velike važnosti ne le za prebivalstvo obalnih pasov, temveč za vso Jugoslavijo. Pri tem se zvezni plan spopolnjuje s hrvaškimi republičkim planom. Dosej je bil namreč ribarstvo v Jugoslaviji zelo primitivno. Do leta 1951. pa bodo zgradili velike ribiške čolne, modernizirali staro ribiške brodogradnje in spopolnili tehniško ribiškega crodja. Zlasti se bo razvil ribolov na odprtem morju. Stroški pri ribolovu se bodo znižali za celo četrtino. Načrt določa, da bodo leta 1951 na ovili v Dalmaciji in v Hrvaškem Primorju 50.000 ton rib, to je trikrat in pol več kot pred vojno. Poskrbeli pa bodo tudi za večji donos rečnega ribolova, ustanovili ribiške zadruge in izboljšali prevozna sredstva ter s tem tudi razpečevanje in pošiljanje rib v notranjost države. Do leta 1951. bodo zgradili za prevoz rib šest posebnih ladij s hladilniki, 150 vagonov in 8 tovornih avtomobilov s hladilnimi napravami.

Povečala se bo tudi industrija za konzerviranje rib. Leta 1951. bodo proizvajali okoli 2000 ton posoljenih rib in 4500 ton rib v olju. Vrednost industrije rib bo dosegla leta 1951. okoli 500 milijonov dinarjev. Seveda bodo posvečali veliko paž-

njo tudi gojitvi rib v ribogojnicah. Tudi ribolov v sladkih vodah bo zelo napredoval. Načrt za leto 1951 določa, da bodo na ovili 50.000 ton sladkovodnih rib. Na nerodovitnih zemljiščih bodo povečali površino ribnikov. Povečali bodo zlasti številne postroje za gradnjo mrstič, kjer se gojijo opojne ikre.

Tudi perutništvo je v petletnem planu važen činitelj. Leta 1951. bo štelo 31 milijonov komadov, to je 40 odst. več kot predvojno. V vsej državi bodo povečali število kokoši, ki bodo znesle skupno 1560 milijonov jajc. Tudi čebelarstvo se bo zelo razvilo in število rojev se bo potrojilo. V ta namen bodo poskrbeli za izboljšanje pasov, saj ni med le izvrstna hrana, temveč tudi zdravilo in dragocen vir vitaminov. Napredovala bo tudi sviloreja.

Konji, govedo, prašičereja

Se večji pomen od teh malih živali pa imajo govedo, drobnica, svinje in konji. V nekaterih predelih stare Jugoslavije je bila živinoreja zelo razvita, toda vojna ji je prizadela velike rane. Najbolj so bili med vojno prizadeti konji in k'jub veliki skrbi, ki jim je posvečena petletni plan, bodo leta 1951. dosegli komaj 90 odst. predvojnega števila. Leta 1951. bo namreč 1 milijon 160 tisoč konjev.

Velike važnosti so ovce, ki jih je v Jugoslaviji več kot vse ostale živalne skupaj. Po načrtu jih bo leta 1951. okoli 15 milijonov, zlasti se bo povečalo število ovc v Dalmaciji, seveda se bo tudi zboljšalo sirsarstvo. Skrbeli bodo tudi, da se poveča teža ovc in donos volne. V ta namen bodo v Hrvaškem Primorju zgradili veliko prašnico volne, kjer jo bodo lahko vsako leto oprali 6 milijonov kg. Leta 1951. bodo proizvedli 24 milijonov metrov volnena blaga.

Ni potrebno poudarjati važnosti prašičereje. Pred vojno je bilo v Jugoslaviji 3 milijon prašičev, le-

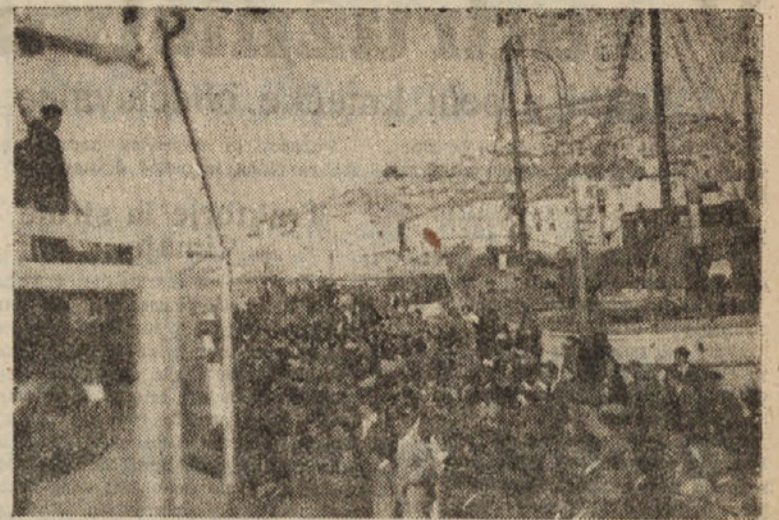
ta 1951. pa jih bo 6 milijonov. Tudi povprečna teža svinj se bo morala povečati, seveda bodo poskrbeli za boljše krmo in za večjo živilozdravniško nego. Uredili bodo tudi velika pitališča za paitanje prašičev, tako da bodo leta 1951. proizvedli nad 110.000 ton masti, ki jo bodo tudi industrijsko predelavali. Tudi svinjske kože bodo v veliko korist.

Petletni plan posveča veliko pažnjo preskrbi z mesom. Ne bo se povečala samo proizvodnja, temveč tudi predelava. Leta 1951. bo proizvodnja mesa dosegla okoli 300.000 ton, od katerih ga bodo predelali 125.000 ton.

Od predvojnih 4 milijonov g'avgovedi bodo dosegli leta 1951. 4 milijone 920 tisoč glav. Zvišati se bo morala teža govedi in letna proizvodnja mleka na vsako kravo. Govedo je velike važnosti za prehrano in industrijo. Mleka se bo leta 1951. proizvajalo 320.000 ton, ustanovili bodo velike mlekarne, ki bodo predelale 225.000 ton mleka. Mlekarne bodo proizvajale pastirizirano in kondenzirano mleko, kazein, dobre vrste sira, maslo itd.

O velikem industrijskem pomenu kož so si vsi na jasnem. Pričakujejo, da se bo v Jugoslaviji proizvajalo leta 1951. nad milijon kosov velikih kož in skoraj 10 milijonov malih kož. Iz teh kož bodo izdelali 6 in pol milijonov usnjenih čevljev, to je dvakrat in pol več kot v letu 1939.

Veliki porast živalske proizvodnje ne bo vplivala le na izboljšanje preskrbe, temveč bo služil tudi napredku industriji zlasti tekstilni in usnjarski. Vse to pa bo seveda služilo za dviganje življenjske ravni delovnega ljudstva.

OB PRILIKI FESTIVALA ITALIJAN SKE KULTURE V ROVINJU SO E. S. V KOPRU ORGANIZIRALI IZLET Z »VIDO«, KATEREGA SE JE UDELEŽILO SKORA J 500 LJUDI

OD VSEPOVSOD

NA CRNOGORSKI MLADINSKI PROGI so prebili 650 m dolg predor. Graditelji mladinske proge Titograd-Nikiš se dosegli še eno veliko delovno zmago. Dva dni pred rokom so prebili predor Bašina voda, ki je za velikim predorom Budoš največji predor na progii.

GRADNJA ZADRUGNIH DOMOV napreduje po vsej Jugoslaviji. V Hrvatski jih bodo zgradili 1150, v Makedoniji 350, v Crni gori pa 59. Povsod so nabrali mnogo

denarja, na gradiliščih pa pripravili mnogo kamena, peska, apna itd.

V AMERIKI so bile pretekli teden velike stavke. Največja je bila stavka rudarjev v premogovnikih. Lastniki premogovnikov se namreč niso hoteli pogajati s predstavniki sindikatov. Listi poročajo, da je bilo leta 1947. v premogovniški industriji v ZDA 64.000 nesreč, med njimi 1165 smrtnih. V zadnjih mesecih niso iz pokojninskega fonda rudarjev izplačali niti do'arja. Zaradi stavke se je znižala tedenska proizvodnja premoga od 13,3 na 2,5 milijonov ton. V glavnem je bilo ustavljeno delo v vseh rudnikih. Stavka je tudi 100.000 delavcev industrije za konzerviranje mesa. Policija je seveda štiti'la industrijske družbe v borbi proti stavkajočim.

BORBA PROTI NEPISEMENOSTI v Hrvaški republiki ima velike uspehe. V teku je 6280 tečajev, ki jih obiskuje 107.000 tečajnikov. V marcu se je zaključilo 727 tečajev za nepismene, v katerih se je 12.307 tečajnikov naučilo brati in pisati. Na mnogih tečajih so se naučili črtilice in latinice. Velik napredek v borbi proti nepismenosti je bil dosežen tudi v Dalmaciji, na Kosovu in Metohiji ter v Crni gori.

V PREDVOLIVNEM TEKMOVANJU je 25.676 članov OF v Ljubljani opravilo 119.275 prostovoljnih delovnih ur, od tega 100.000 ur na gradiliščih, ostalo pa v podjetjih in tovarnah.

IZ AVSTRALIJE se s prekomorskim potniškim tovornim parnikom »Radnik« vrača v domovino 564 izseljencev, in sicer 504 Jugoslovani, 43 Albancev, 15 Bolgarov in 2 Čeha. Ista ladja vozi tudi 800 ton raznega materiala, ki so ga zbrali jugoslovanski izseljenci.

NA HRVASKEM DELUJE 150 TRAKTORSKIH BRIGAD, ki sodelujejo pri sedanjih setvenih delih. Kmetijske strojne postaje so sklenile pogodbe za oranje v 2 odst. večjih površinah, kakor je bilo prvotno določeno.

Gospodarski napredek na Madžarskem

Madžarska je v zadnjih dveh letih dosegla v industriji in poljedstvu velike uspehe. S poddržavljenjem velikih bank, električni central, nadzorstvom nad najvažnejšimi panogami industrije in z izvedbo agrarne reforme so bili postavljeni temelji novega družbenega reda. Tako so prišle v državne roke najvažnejše panoge madžarskega go podarskega življenja, kot so rudniki, industrija električne energije, industrija železa in jekla ter vsa velika prevozna podjetja.

Proizvodnja madžarske industrije vedno bolj narašča. Rudarska proizvodnja, ki je leta 1945. dosegla komaj 35 odst. predvojne proizvodnje, je zaznamovala posebno velik napredek. Proizvodnja premoga je že dosegla raven iz leta 1938, proizvodnja železne rude in boksita pa se ji približuje.

Triletni gospodarski plan, ki so ga pričeli izvajati 1. avgusta 1947, dobro napreduje. Sedaj grade mnogo industrijskih objektov, zlasti velike električne centrale in naprave, tekstilne tovarne, tovarne umetnega gnojila itd. Velika je tudi proizvodnja vagonov in orodnih strojev. V vseh industrijah in rudnikih delavci tekmujejo, da bi dvig-

nili proizvodnjo. Tako so 29. januarja madžarski rudarji pred svojim narodnim praznikom izkopali 4158 vagonov premoga.

Pred kratkom so po vsej državi imeli s'ovesnosti v zvezi z izvedbo agrarne reforme. To je bil praznik za 642.000 kmetovalcev, med katerimi je 371.000 bivših poljedelcev in 271.000 bivših go podarstvenikov. Čepav bi ga lahko dobili nad 100.000 ton. Sedaj pa bodo iz madžarskega boksita izdeali 15 krat več a uminita pot pred vojno.

Februarja meseca so znašale investicije v okviru triletnega gospodarskega plana 100 milijonov forintov, pri čemer je šlo za kmetijstvo 31 milijonov, za rudarstvo in industrijo 31 milijonov, za promet 26 milijonov, za gradnjo ter socialne in kulturne namene 10 milijonov. Tudi proizvodnja umetnih gnojil stalno narašča. Tako je obnovljena tovarna nitrogena v Peczu že januarja izdeala okrog 100 tisoč vagonov umetnih gnojil.

OVCE NA PASI V OKOLICI KOPRA

Marshallov načrt škoduje tudi ameriškim delavcem

V ZDA stalno padajo cene, zlasti pa cene kmetijskih pridelkov. Zato so mnogi ameriški gospodarstveniki navdušeno pozdravili Marshallov načrt v upanju, da jih bo rešil pred gospodarsko krizo.

Res je, da pomeni načrt izvoz v Evropo, res pa je tudi, da bo njegova bremena v glavnem nosilo ravno ameriško de'ovno ljudstvo. Zato pa ne bo ta načrt nikak čudežni lek za ameriško gospodarstvo v celoti. Namen Marshallovega načrta je zavreti razvoj industrije v Evropi, tako da bodo lahko ameriški kapitalisti izvažali v Evropo svoje industrijske presežke in s tem preprečili krizo. Po tem načrtu bi dobile ZDA v svoje roke vse izvozne surovine in razširile svoje nadzorstvo nad kolonijami evropskih držav.

Evropske države so naročile mnogo strojne opreme, ZDA pa so ta naročila za 7 krat skrčile, ker se boje, da bi te države v nekaj letih dosegle predvojno raven nekaterih

industrijskih panog in kmetijskega gospodarstva. Predvsem so omejili pošiljke za obnovo jeklarske industrije evropskih držav. Ko so Angleži za časa pariške konference ustanovili tehnični odbor za železo in jeklo, so ZDA zahtevale, da jih ta odbor sproti obvešča o svojem delu, sklepih in sporazumih, tako da bi jih ZDA lahko spreminile, ko bi si jim to zdelo potrebno. Značaj ameriške pomoči se jasno kaže tudi v tem, da ZDA zahtevajo znižanje ladjedelništva v Evropi, zlasti pa v Angliji na 40 odst.

Mnogi poborniki Marshallovega načrta trde, da je 20. stoletje, stoletje Amerike, kar pomeni, da naj bo Evropa njih kolonija. Znano pa je, da niso države nikoli dopuščale svojim kolonijam, da bi se industrijsko razvile. Takšna politika pa škoduje ameriškemu gospodarstvu samemu. Tako trpi zlasti ameriška strojna industrija, ker so močno skrčili izvoz strojev v Evropo. Zato se je tudi v ZDA povečala brez-

poselnost. Zmanjšanje skupne moči evropskih množic vpliva tudi na ameriško gospodarstvo. Svetovno liberalno gospodarstvo je namreč tako tesno povezano med seboj, da ob propadanju gospodarstva do'ocene skupine držav, trpi tudi gospodarstvo drugih držav.

Tako se tudi ameriški gospodarski listi pritožujejo. »Journal of Commerce« se n. pr. pritožuje, da je v Marshallovem načrtu premalo kreditov za izvoz strojev in da ameriška strojna industrija izrablja samo polovico svoje proizvodne sposobnosti. Isti list trdi, da je zunanja trgovina ZDA že dosegla najvišjo stopnjo svojega razvoja. Če bo Marshallov načrt odobren v celoti, bo izvoz za 10 odst. manjši kot v dobi največjega izvoza v letu 1947. Tedaj je bil namreč ameriški izvoz dvakrat večji od uvoza.

Padanje cen v ZDA je znak nestanovitnosti povojne gospodarske konjunktore ZDA. Pri vsem tem pa so dobički industrije ogromni. Proizvodnja je v ZDA med vojno zelo narasla in državna naročila so dosegla 170 milijard dolarjev. Država je tudi zgradila 3000 novih tovarn, izmed katerih jih je 80 odst. izročila 250 zasebnim družbam. Te so imele med vojno od njih 52 ml-

ljard dolarjev čistega dobička. Dobički raznih ameriških korporacij so vsako leto večji.

Med tem pa se dohodki delavcev niso prav nič zvišali; nasprotno, njih zaslužek se je celo znižal. Tako so se delavske mezde v strojništvu, v jeklarstvu in proizvodnji avtomobilov znižale do junija 1947. za 20 do 25 odst. v primeri z mezdami leta 1945. Nakupovalna zmogljivost prebivalstva je leta 1946. padla za 15 odst. leta 1947. pa se je znižala še za nadaljnjih 8 odst. Manjša kupna moč širokih ljudskih množic pa vpliva na industrijsko proizvodnjo. Zato se ameriški monopolisti zanašajo na Marshallov plan, da bi obvladali in razširili evropski trg.

Toda cene še nadalje padajo. Kljub velikemu izvozu v letih 1945. so ameriški industriji nakupili ogromne zaloge blaga. Od 18,5 milijard dolarjev v letih 1946. so te zaloge v letu 1947. narasle na 23 milijard. To pa je najbolj zgovoren dokaz, da se je notranje tržišče zmanjšalo, to je, zmanjšala se je nakupovalna zmogljivost ljudstva.

Zato govore o krizi. Nekateri menijo, da bo ime'la tako hude posledice kot leta 1929., drugi pa mislijo, da pride le do depresije kot v

letih 1920-1921. Vse pa kaže, da bo ameriška kriza huda in dolga.

Da bi ameriški kapitalisti obdržali svoje dobičke, zahtevajo, da se delavske mezde znižajo. Pri tem se sklicujejo na Taft-Hartleyev zakon ter hočejo onemogočiti borbo strojkovnih zvez za zvišanje delavskih mezd. Drugi pa zahtevajo skrčenje števila delavcev pri posameznih podjetjih. Pobudniki Marshallovega načrta se torej sklicujejo na ta Hartleyev zakon in hočejo naložiti finančna bremena tega načrta na plače delavcev.

Vsi napredni delavski krogi v ZDA so prepričani, da je politika Marshallovega načrta škodljiva ameriškemu gospodarstvu sploh, posebno pa delavcem. Zato zahtevajo, da prenča politika wallstreetških industrijev in bankirjev. Napredni delavski voditelji s Henryjem Wallaceom na čelu zahtevajo politiko gospodarske obnove Evrope s tesnim sodelovanjem s Sovjetsko zvezo. Zato pa je neobhodno potrebno, da se neha gospodarsko zaslužnjevanje evropskih držav in uničenje delavskih pravic v ZDA, to je zavreči je treba Marshallov načrt.

V zadružništvu je moč Naš zadružni tečaj

Veliki uspehi kmečke obdelovalne zadruge v Pučah

»Kaj ne bi bilo lepo, če bi se zme-nili, da bomo skupaj obdelovali zem-ljo?«

»Seveda bi bilo; samo začeti je treba!«

»Laže bi delali in več bi napravili, če bi vsi skupaj delali in si pomagali.«

»Pa dajmo se enkrat pomeniti, kaj mislijo tudi drugi v vasi.«

»Prej ali potem bo tako. Stari Pe-ri Banaca, ki bere časopise in je ho-dil mnogo po svetu, zna povedati, ka-ko je drugod.«

Tako se je pogovarjalo devet mladih istranov iz Puč, ko so lansko zimo »spalili« pod trtami in pomagali svo-jemu prijatelju, ki ni mogel vsega sam napraviti. Pa ni ostalo samo pri be-sedah. Drugi dan je bil množični se-stanek in mladi ljudje so to stvar pred-lagali vaščanom.

Važnost in napredek zadruge pa sta razvidna iz nekaj dejstev:

Traktorje in stroje imajo

Lansko leto so morali dati v Pučah samo za mlade prašiče nad pol mi-liona lit, letos jih imajo dovolj, ker gojijo sami svinje za pasmo. Vsaka družina pa bo imela enega odraslega prašiča. Prihodnje leto bodo verjetno imeli male prašiče tudi za prodajo drugim vasem. Tudi svoj zadružni dom že zidajo. Skupni hlev pa bodo začeli, ko bodo dokončali dom. Mate-rial imajo že pripravljen. Zadruga ima 70 krav in volov, dva konja ter 45 odraslih prašičev. Delo na polju je lažje in bolj učinkovito, ker delajo sedaj s stroji. Vaščani so kar gledali, ko so že lansko leto zaslišali brnenje traktorja v vasi. Zadruga ima sedaj dva traktorja, velik kamion s prikoli-ko, ki vozi za zadrugo in za druge, devet plugov, en kovaški stroj, 1 stroj za žago, mlatilnico, slamoreznico, sti-skalnico za vino, črpalko za vino in za vodo, 6 kultivatorjev za koruzo, 3 težke brane, sejalnico. Kupili so tu-

kaj v enem letu obstoja zadruga!

Ker imajo stroje in ker je delo ra-cionalno razdeljeno, je tudi uspeh in pridelek večji. Kdor je bolj zmožen in sposoben pri trtah, dela pri trtah, kdor pri vinu je zaposlen pri vinu, kdor pri živini dela pri živini itd. Sposobnost, ki je prej koristila iz-ključno le posamezniku služi sedaj vsem, skupnemu napredku. Tako se je n. pr. že v prvem letu pridelek koruze povečal za 50 odst. Prav tako ali še v večji meri se je dogodilo z vinom. Pa ne za o, ker je norda ugodno vpli-valo vreme. Samo en primer. V Pu-čah je kmet, sedaj član zadruge, ki je imel trt za 20 do 25 hl vina, toda pridelal ga je le od 6 do 9 hl, ker ni znal dobro obrezovati trt, pravočasno rabiti modre galice, žvepla, in se ni razumel na kletarstvo. Sedaj opravlja ta dela, kdor to že dobro zna in na tistem posestvu so pridelali lansko leto 23 hl vina. Nekateri so imeli take kmetlje, posebno vinograde, da jih je bila žalost pogledati. Sedaj je drugače.

Mladina študira

Sposobno mladino so poslali v šole in na tečaje. V kmetijski šoli v Skoc-janu pri Kopru je 6 mladincev, 2 sta v gimnaziji, eden pa je pravkar do-vršil tečaj. Na sestanku se dogovori-jo, kaj je treba napraviti. Razdeljeni so v skupine po letih in delovni spo-sobnosti. Vsak dobi plačo po svojem delu, ki ga je opravil, če pa ga kdo slabo opravi, ga opozorijo in mora de-lo popraviti. Za to skrbi brigadir, ki vodi, svetuje in nadzoruje delo. V vasi so nekateri, ki niso člani zadruge. Po-lagoma bodo pristopili tudi oni, ker vsak dan vidijo očitne uspehe in spo-znavajo, da se zadruga čim bolj krepi in da je lepše delati s strojem, kakor pa garati sami.

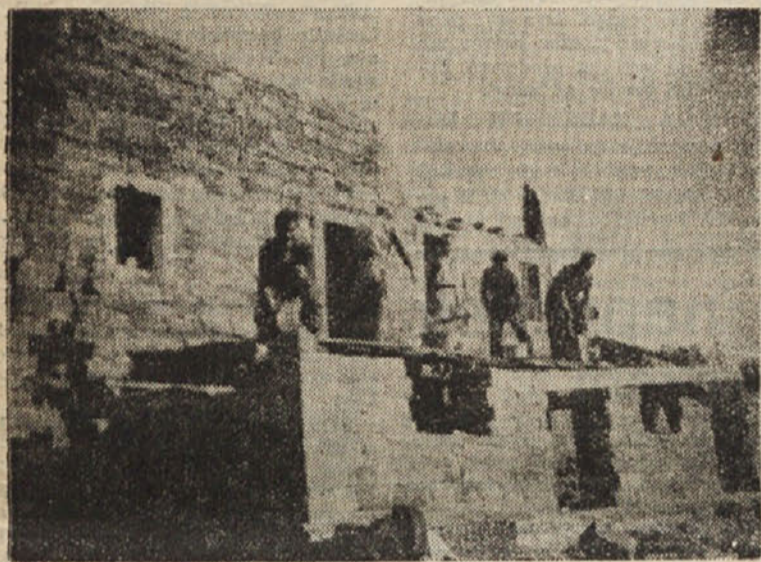
»Pa tudi pridelali bomo gotovo več kot drugi, ker ne delamo več po sta-rem, delamo s stroji in uporabljamo gnojilka; tako pritrudi mladenič, ne vem če je tajnik ali predsednik za-druge.

Gospodinja, kjer smo bili gostje, že jemlje iz peči boljše kruh za prazni-ke. Otroci prinašajo jajca za pirhe in se igrajo pred zadružnim domom.

77-letni Bonaca pa veselo veže vrbo-ve šibe. Ko se proslavljamo, nam krep-ko stisne roko.

Kako je nastala in se razvila zadruga

Takoj se je vpisalo 36 družin. In kmečka obdelovalna zadruga na po-budo peščice bivših partizanskih bor-cov je bila ustanovljena. Staremu Bo-naci, ki ima nad 55 let, so se uresni-

V PUČAH ZE ZIDAJO SVOJ ZADRUŽNI DOM

šile napovedi. Oni, ki so dali pobudo za ustanovitev zadruge so: Pribac Jo-že, Ražman Jože, Benčič Jože in dva sinova, Hrvatlin Anton, Hrvatlin Jože, Nemeč Jože in Pribac Florijan.

Niso imeli podrobnega načrta, ne dogovorov ali pogodb. Cutili so potre-bo in začeli. Skrajša je šlo nekoliko teže, ker niso se imeli dovolj izku-šenj. Suša je bila precejšnje leto in mnogi niso imeli nič v hramu. Pa so si pomagali. Kdor je imel več, je dal skupnosti od svojega pridelka, da se imeli vsi dovolj. Tako so prebili zimo, potem pa je šlo vedno bolje. Na se-stankih se pogorijo o nedostatkih in potrebah in jih spotoma odpravljajo. V začetku jeseni, 9. septembra je vstopi-lo v zadrugo še 13 družin iz sosed-nje Koštabone. Zadruga v Pučah pa je bila ustanovljena 15. januarja 1947.

Med kmeti, ki so pristopili v zadrugo, so tudi taki, ki imajo mnogo zem-lje. Tako je član zadruge tudi Am-brožič iz Puč, ki ima največ zemlje v vsej okolici, skoraj 40 ha, od teh 25 obdelane zemlje. V zadrugi so tudi štirji kovači, štirji zidarji, pet šivilj, en mizar in dva čevljarja ter en šofer.

Vstop v zadrugo je prostovoljen. Nobenega ne silijo. Najdejo se pa še taki, ki podtarno rovarijo proti za-druzi in nagovarjajo druge, naj se ne vpisejo, češ da stvar še ni gotova; da bog ve kaj se lahko še zgodi, da se lahko še vrnejo pošasti. Kdor vstopi v zadrugo, napravi pogodbo za 3 leta. Potem lahko izstopi ali ostane še v zadrugi. Vse kaže pa, da ne bo iz-stopil nobeden, ker se v zadrugi počutijo prav dobro.

„Škoda, da sem star“

Delo je skrbno razdeljeno. Vsak dela po svoji moči in sposobnosti, pla-čo pa dobi po svojem delu. Otroci de-lajo le po dovršenih šolskih letih; sta-ri pa dokier hočejo in morejo. Pa so čl stari še najbolj navdušeni. Da bi videli starega Bonaca Andreja, očeta omenjenega Bonaca, ki ima 77 let. Z velikim veseljem dela pripravlja vr-bove šibe za trte. Tako pravi: »Ško-da, da sem star in da se nismo prej kaj takega izmislili! Za stare in otroke, ki ne morejo delati, dobivajo doklade iz socialnega fonda.

di nove sode za 700 hl vina, 10 krav, 5 volov in enega konja. To je že ne-

DOPISI MLADINCEV

z zadružnega tečaja v Portorožu

Nadaljujemo z objavljan-jem dopisov tečajnikov z zadružnega tečaja v Porto-rožu.

Bolje desetkrat premisli-ti kot enkrat grešiti!

Opazil sem, da so naši sestanki včasih predolgi; trajajo po dve uri in več, ko pa končamo, je sklepov prav malo. Ugotovil sem, da dosti-krat zgubimo več kot polovico ča-sa s praznim besedičenjem. Vsi pa vemo, kako se za nas vse čas dra-gocen.

Zato pa se moramo, preden skli-čemo sestanek, nanj dobro pripra-viti. Preštudirati moramo, kaj bo-mo na sestanku obravnavali, kak-šne predloge postavljali in ali bo-do ti predlogi sploh izvedljivi. To velja tudi za naše sestanke, ki jih bomo vodili kasneje na terenu. Če bomo prej dobro preštudirali vsa vprašanja, bodo sestanki res us-pešni in ljudstvo bo z njimi za-dovoljno. Zato pa se že sedaj prid-no učimo in pripravljamo za naše bodoče delo!

B. Slavec

NAS RAZRED

Naš razred je bil v začetku te-čaja zelo pust in stene sobe so bi-le skoro prazne. Sedaj pa so okra-šene vsak dan z večjim številom raznovrstnih risb. Veseli smo, ko vidimo, kako smo napredovali. Tu-di stencas je vedno boljši in je po-stal naš pravi prijatelj. Prve dni me je skrbelo, kako bom sploh pi-sal članke zanj, toda z učenjem sem premagal mnogo preglavic. Kakor jaz, so napredovali tudi mnogi drugi. Pri tem poudarjam važnost čitanja knjig in časopisov, s čimer se bomo naučili materinega jezika, ki nam je tako potreben za naše bodoče delo. Z dobro voljo

bomo vse ovire premagali in posta-li samostojni in sposobni za zadruž-no delo in lepšo bodočnost naše vasi. Zato, tovariši, naprej za čim boljše uspehe pred zaključkom na-šega tečaja.

D. Sik

MOJ PRVI ČLANEK

To je moj prvi članek, prej ga nisem napisal, ker nisem znal slo-venščine. Toda nisem obupal, pre-pričal sem se, da je treba mnogo truda, toda uspeh ne zbeži. Zato se, tovariši, ne smejite, če je moj prvi prispevek slab, toda ni me sram, sramujejo naj se oni, ki mi v pre-tteklosti niso dali možnosti, da bi se učil jezika svoje matere. Tova-riši, ki znate več od mene, poma-gajte mi!

Lovrečič Venček

SPOJITEV (FUZLIJA)

Zadruge se morajo spajati tako, da se prenese imovina zadruge kot celota v drugo zadrugo.

V ta namen sprejmejo skupščine spajajočih se zadrug sklepe, ki na-tančno doočajo pogoje spojitve. Zlasti je treba s sklepi določiti:

1. Katera zadruga sprejme s spo-jitvijo ostale zadruge, katera za-druška pa s spojitvijo preneha;

2. kolikšen bo obseg jamstva;

3. kolikšni bodo poslovni de-čizi in kako se bodo obračunavali ali doplačevali;

4. če so v kaki zadrugi obvezno-sti, kako se urede te obveznosti po spojitvi;

5. do katerega roka se mora spo-jitev izvesti.

Obseg jamstva, višina poslovnih de-čezov in način, kako se plačuje-jo, morajo biti v sprejemajoči za-druzi enaki za vse zadružnike.

Spojitve morajo upravni odbori spajajočih zadrug s podpisani vseli odbornikov javiti pristojni oblast-i za vpis v zadružni register, v ob-močju katerega ima sedež zadruga, ki sprejema ostale.

Po vpisu v zadružni register preidejo imovina in obveznosti sprejetih zadrug v celoti na spre-je-majočo zadrugo, njihovi zadružni-ki pa postanejo zadružniki spreje-majoče zadruge z vsemi pravicami in obveznostmi po pravih te za-druge.

Upravni odbor sprejemajoče za-druge pozove upnike vseh spojenih zadrug, naj prijavijo v zakonitem roku svoje terjatve, ki obsto-e v trenutku ko se objavi vpis o spo-jitvi v zadružni register.

Dokler ne izteče rok prijave in se ne plačajo ali zavarujejo pri-javljene terjatve, se upravlja imo-vina vsake spojene zadruge ločeno. Člani upravnega in nadzornega od-bora sprejemajočih zadrug so od-govorni upnikom spojenih zadrug osebno in za škodo, ki bi jim nastala, če bi se prežgodaj združila imo-vina.

STECAJ

Določbe stečajnega zakona in za-kona o prisilni poravnavi veljajo tudi za zadruge, v kolikor zakon ne odreja drugače.

ZADRUŽNE ZVEZE

Vsaka zadruga mora biti članica zveze. Če ta zveza ne opravlja re-vizij, se mera zadruga včlaniti tu-di v tisto revizijsko zvezo, v kate-

UDARNISKO DELO

V nedeljo 21. t. m. smo bili vsi dobre volje, saj smo v soboto zve-čer sklenili, da se udeležimo utar-niškega dela. Zjutraj smo se razde-lili v štiri skupine; nekateri so šli v Portorož, osem jih je ostalo do-ma za čiščenje razreda, dve mla-dinki sta šli v mladinski dom šivat za otroke, tov. upravnik in trije drugi tovariši pa so šli v Korte. Zvečer smo se skupno radovali ob naših delovnih uspehih.

Umek Norma

Čevljarska zadruga v Kopru

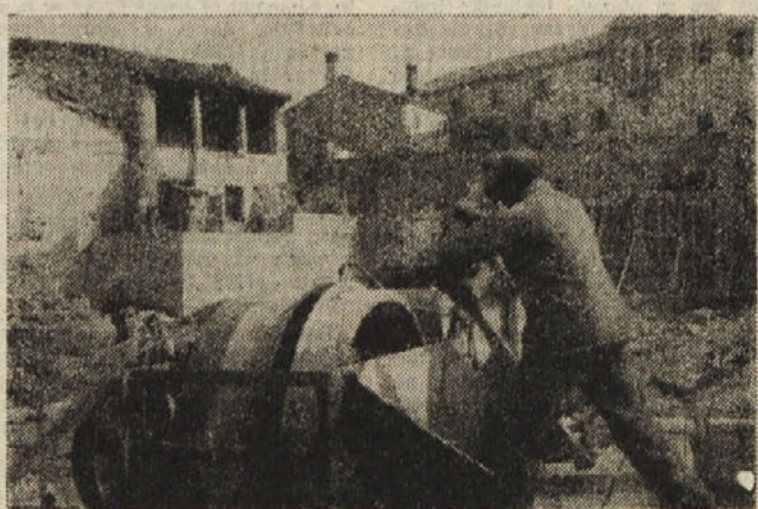
Nekateri čevljarji so nekega lepe-ga dne pretuhtali, da je vendar bolje delati skupaj, v lepših prostorih, za-se, kakor pa v mračnih soblah ali pod stopnicami. Zato so se zbrali, pomenili in ustanovili 16. dec. 1946. svojo zadrugo. Sedaj šteje 12 članov, Slovencev in Italijanov, pa se bo še razvila.

Čevljarska zadruga ima svoje pre-store v središču mesta, v ulici Cale-garija, kjer je trgovina pri trgovini.

Predsednik zadruge je Pečarič Na-zarij, za tajnika pa je Lonzar Ivan. Predsednik nam na kratko pove o delu in življenju zadruge in raz-kaže prostore. Spodaj je trgovina, zadržaj pa dve delavnici. Zadrugarji so bili sklenili, da je treba okna po-večati, da bo še zraku in svetlobe, toda lastnik zgradbe še noče tega dovoliti. To bi bilo res potrebno. Tako bi bilo delavcem prav prijetno pri delu.

Dela je vedno polno, še bi rabili delavcev. Občinstvo rajši kupuje in daje v popravilo obutev prav za-druzi, ker tam prej potrežejo in za nižjo ceno.

Za usnje in kožo nimajo sedaj pre-glavic, ker ga dobijo iz Jugoslavije. Ko bodo popravili okna, pripeljali še nove stroje, uredili administrat-ivno poslovanje, se bo zadruga še bolj razvila in napredovala, toda samo, če se bodo člani in vodstvo zavedali, da so zadružniki, ne pa kapitalistično podjetje. Če bodo na-daljevali v tej smeri, bodo pristo-pili v zadrugo še ostali čevljarji, ki si kvarijo zdravje v zatohlih, temnih prostorih starih zgradb.

V KOPRU ZIDAJO VELIKO OSNOVNO ŠOLO